

Förvärvade riktlinjer

En diskursanalytisk kartläggning av förvärvspolicys på svenska forskningsbibliotek

Malin Lundqvist

Examensarbete (30 högskolepoäng) i biblioteks- och informationsvetenskap för
masterexamen inom ABM-masterprogrammet vid Lunds universitet.

Handledare: Henrik Horstbøll

År: 2013

© Malin Lundqvist

Acquired guidelines: A mapping of acquisition policies at Swedish research libraries from a discourse analytic approach

Abstract

Recent years have seen many changes to the library field, not least when it comes to acquisitions. Internationally, the concept of letting library users take part in the acquisition process has developed over the past 30 years, from looking at inter-library loan applications as purchase requests to systems such as Patron-Driven Acquisitions (PDA). In a Swedish context, user influence has long been restricted to requesting specific books, but in the past decade, Swedish research libraries have begun to explore PDA and other methods as ways to make their collections more useful for their target groups.

The main purpose of this Master's thesis is to map the acquisition policies of Swedish research libraries and to investigate what part users play in these documents. 19 acquisition policies from Swedish research libraries were collected and an interview with the head of acquisitions at Malmö University was also conducted. The material was analyzed from a discourse analytic approach, in order to investigate how /users and librarians are described and whose interests are reflected in the policies. Following Norman Fairclough's method of critical discourse analysis, the analysis was divided into three parts where, in turn, the texts, the way in which they are created and used, and their relationship to previous studies were discussed.

Overall, the policies express the libraries' desire for user-centered collections and acquisitions. Library users are largely invited to partake in both selection and evaluation but the library is generally described as the absolute authority. Certain user groups, such as teachers and scholars, are also given greater significance than others where larger economic commitments are concerned. While the concept of user-driven collections is visible in the policies, the shift from collecting just-in-case to just-in-time is not as apparent and the concept of collection-building still characterizes many of the documents. Furthermore, the results demonstrate that there is a discrepancy between how the policies are phrased and how they are used. Though the documents are generally intended for both librarians and users to read, they are often constructed in a way that excludes many non-staff readers. In my analysis, this is seen as a sign of conflict between the new, user-centered discourse and the more traditional library librarian-based discourse in which users have not been invited to participate in the decision-making process.

Keywords

ABM; biblioteks- och informationsvetenskap; diskursanalys; forskningsbibliotek; förvärvspolicys; samlingar ; användarstyrt förvärv; ALM; library and information science; discourse analysis; research libraries; acquisition policies; collections; patron-driven acquisitions.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning	4
Syfte.....	5
Frågeställningar.....	5
Disposition	5
Teori	7
Metod.....	11
Analysmetod	11
Metod för materialinsamling.....	13
Tidigare forskning	15
Tillgänglighet och tillgängliggörande	15
Användarrollen.....	16
Förvärv.....	17
Policys.....	19
Undersökning och analys	21
Texten	21
Subjektspositioner.....	22
Betydelse genom grammatik och ordval	24
Det underförstådda eller förgivettagna.....	26
Utestängningsprocedurer.....	28
Den diskursiva praktiken	29
Avsändare och mottagare	29
Beslutsprocessen.....	31
Uppdragsgivare och andra intressenter	32
Utvärdering och revidering.....	33
Den sociala praktiken	34
Användarstyrning.....	34
Medietyper.....	36
Från att samla till att tillgängliggöra	39
Sammanfattande diskussion.....	42
Litteraturförteckning	45
Källor	45
Sekundärlitteratur	47
Bilagor	51
Intervjuguide	51

Inledning

The concept of collection development is central to the professional practice of librarianship, since the whole notion of a library is fundamentally associated with the idea of a collection, to the extent that the words 'library' and 'collection' are almost synonymous. Other terms such as 'information centre' 'learning centre' or 'discovery centre' are often used instead of 'library' and terms such as 'information resources' may be substituted for 'library collections'.

Corrall 2012, s. 3

Dagens bibliotek har under de senaste åren genomgått stora förändringar. Såväl uppdrag som fokus har diskuterats och omvärderats, vilket i många fall har lett fram till helt nya verksamheter och idéer. Bibliotekarieyrket är en profession i förändring och den pedagogiska sidan av yrkesrollen betonas allt mer. Den tillgängliggörande aspekten av verksamheten har därför blivit en allt viktigare del, vilket även påverkar det sätt på vilket man förvärvar material. Ofta talas det om en övergång från ”just-in-case” till ”just-in-time”, det vill säga att material bör köpas in för att användas, och inte enbart för att samlas.

En stor del av de senaste årens utveckling inom biblioteksområdet rör användarnas roll i biblioteket. Det blir allt vanligare att användarna bjuds in i utformningen av biblioteket och dess verksamhet – såväl på webben som i det fysiska rummet. Att vara en aktiv deltagare uppmuntras ofta, inte minst gällande bibliotekens förvärv. För att kunna köpa in material som användarna önskar, och använder, är det vanligt att användarna på olika sätt ges möjlighet att komma med egna åsikter om beståndet. Ofta sker detta genom inköpsförslag men på forskningsbibliotek är modeller som *patron-driven acquisitions* (PDA) också på frammarsch. Även om dessa förvärvsmodeller inte är tänkta att användas helt utan översyn av bibliotekarier innebär de ändå att bibliotekarien får ta ett steg tillbaka från selektionsarbetet.

Att bibliotek som institution och verksamhet befinner sig i en förändringsfas står således klart och en fråga som då aktualiseras är om, och i så fall hur detta händelseförlopp speglas i styrdokument. Eftersom styrdokument ska ange riktningen för verksamheten utgör de också såväl explicita som implicita ställningstaganden i många frågor, till exempel gällande vad som ska prioriteras och vem som ska fatta beslut inom ramen för linjeverksamheten. Det är därför rimligt att anta att genom studium av en mängd dokument, med hänsyn till utformning såväl som till innehåll, kan dra vissa slutsatser gällande det allmänna klimatet på området.

I denna uppsats kommer jag att fokusera på förvärvspolicys vid svenska forskningsbibliotek. Som jag nämnt ovan har just förvärvsarbetet genomgått stora förändringar under senare år, och eftersom många forskningsbibliotek arbetar med modeller för användarstyrt förvärv anser jag att de utgör ett lämpligt studieobjekt. Jag

kommer att utgå från de nedtecknade policydokument som är aktuella för svenska forskningsbibliotek.

Syfte

Mitt syfte med uppsatsen är dels att göra en kartläggning av förvärvspolicys på svenska forskningsbibliotek och dels att undersöka hur förhållandet mellan användare och bibliotekarie skildras i förvärvspolicys vid svenska forskningsbibliotek. Jag vill också analysera varför denna relation ser ut som den gör, utifrån den litteraturöversikt jag kommer att presentera.

Under min materialinsamling har jag fått många positiva reaktioner och kommentarer på mitt val av uppsatsämne och efter min kontakt med många av de svenska forskningsbiblioteken står det klart att författandet av policys är något som många fokuserar på och intresserar sig för i dagsläget. Det har emellertid inte genomförts några mer omfattande studier av förvärvspolicys eller andra liknande dokument vid svenska forskningsbibliotek, vilket i högsta grad motiverar min undersökning i en tid då många arbetar intensivt med att författa, eller uppdatera, styrdokument av denna typ.

Frågeställningar

För att uppnå mitt syfte med uppsatsen har jag formulerat tre övergripande frågeställningar som jag hoppas kunna besvara efter att ha genomfört min analys:

- Hur beskrivs användarna och bibliotekarierna i policydokumenten? Hur skildras förhållandet mellan dem?
- Vems/vilkas intresse är det som speglas i dokumenten?
- Vilken syn på biblioteket, dess funktion och verksamhet, skildras i policydokumenten och hur relaterar denna syn till utvecklingen som forskningen skildrar? Går det att, i policydokumenten, skönja den förändrade syn på biblioteket som framställs i forskningen och i så fall varför/varför inte?

För att besvara dessa frågor använder jag mig av en textnära teoribildning och analysmetod, vilka presenteras mer utförligt i följande kapitel. Jag genomför också en intervju för att ge min undersökning ytterligare djup och för att exemplifiera hur arbetet med förvärvspolicys kan se ut på ett forskningsbibliotek.

Disposition

För att presentera de antaganden och uppfattningar som ligger till grund för min undersökning presenterar jag först den diskursanalytiska teori som min uppsats baseras på. I diskursanalys ligger teori och metod väldigt nära varandra, och det är ibland svårt att skilja dem åt, men jag har ändå valt att ge teori och metod varsitt kapitel. I metodavsnittet konkretiserar jag de diskursanalytiska teorier och metoder jag valt att utgå ifrån i en analysmodell, samt presenterar hur jag samlat in mitt

undersökningsmaterial. Jag tar därefter avstamp i den tidigare forskningen genom en kortfattad litteraturöversikt över de områden som jag anser vara relevanta som bakgrund till min undersökning.

Resultatet och analysen av undersökningen struktureras utifrån den analysmodell jag valt, vilken genomförs i tre steg. Detta kapitel har således tre delar där jag metodiskt besvarar frågorna i respektive del innan jag avancerar till nästa steg. Uppsatsen avslutas med en sammanfattande diskussion av de resultat och tendenser jag uppmärksammar under arbetets gång.

Teori

I detta avsnitt redogör jag kortfattat för de teorier som min uppsats baseras på. Det är inte mitt syfte att ge en på något sätt heltäckande bild eller historik av de teoribildningar och idéströmningar som presenteras här, utan avsnittet ska istället ses som ett avstamp in i den diskursanalytiska teori som min analys kommer att utgå från.¹

Den verklighetsuppfattning och kunskapssyn som ligger till grund för min uppsats har sitt ursprung i en socialkonstruktionistisk världsbild. Denna teoribildning förhåller sig kritisk till självklar kunskap och hävdar istället att det inte finns någon objektiv sanning. Det sätt på vilket vi betraktar världen är präglad av det historiska och kulturella sammanhang i vilket vi befinner oss. Denna antiessentialistiska syn har således till följd att våra identiteter inte anses bestämda av yttre förhållanden, utan att de kunde varit annorlunda och att de kan förändras över tid (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 11). Den socialkonstruktionistiska teorin betonar även sambandet mellan kunskap och sociala processer samt mellan kunskap och social handling. Eftersom det inte finns någon självklar kunskap är det som vi uppfattar som kunskap socialt konstruerat:

Kunskap frambringas i social interaktion, där man både bygger upp gemensamma sanningar och kämpar om vad som är sant och falskt. [...] I en bestämd världsbild blir några former av handling naturliga och andra otänkbara. Olika sociala världsbilder leder således till olika sociala handlingar, och den sociala konstruktionen av kunskap och sanning får därmed konkreta sociala konsekvenser.

Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 12

Till denna utgångspunkt fogar jag den syn på språket som härrör ur strukturalismen och poststrukturalismen – det vill säga att språket är en konstituerande kraft. Med hjälp av språket skapar vi verkligheten. Synen på språket som en självständig och aktiv kraft kan härledas till bland annat Saussures lingvistiska teorier om språket som system. Saussure kallade detta system för *langue* och varje nytt yttrande för *parole*. Varje *parole* kan använda ordet på olika sätt, vilket förändrar och utvecklar systemet (Tenngart 2008, s. 39). Medan strukturalister främst intresserar sig för *langue* – med andra ord det konstanta och tidlösa i språket – överger poststrukturalisterna uppfattningen om språkets oföränderlighet, vilket i sin tur gör gränsen mellan *langue* och *parole* flytande, eftersom det är genom enskilda yttranden som systemet börjar förändras (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 17).

¹ För översikter, se till exempel Winther Jørgensen och Phillips (2000) eller Bergström och Boréus (2012).

En viktig tanke i sammanhanget är den att förhållandet mellan språk och verklighet är arbiträrt (Börjesson 2003, s. 72). Detta ligger i linje med den socialkonstruktionistiska kunskapssynen ovan, eftersom om språket konstituerar världen och språket är arbiträrt, måste således även vår världsbild vara det. Som Alvesson och Sköldberg (2008, s. 392) påpekar leder denna uppfattning till att forskarens roll ifrågasätts: "Kan forskningen överhuvudtaget säga något om 'verkligheten' som är kvalitativt överlägset andras utsagor om denna? Hur blir det med anspråk på 'sanning', 'rationalitet', 'förnuft' eller ens en 'bra tolkning'?" (Alvesson & Sköldberg 2008, s. 392) Svaret på detta blir, utifrån teorierna ovan, att det kan man inte, eftersom det inte finns någon objektiv verklighet eller sanning att uttala sig om: "Foucault hävdar att det är omöjligt att nå fram till Sanningen eftersom man aldrig kan tala från en position utanför diskurserna; det finns ingen väg utanför representationen." (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 21)

Ovanstående resonemang av Foucault utgör en ingång till begreppen *diskurs* och *diskursanalys*, vilka är centrala för min undersökning. Det finns en mängd olika definitioner av termen *diskurs* men en av de vanligaste är att "en diskurs är ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen)" (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 7). Börjesson (2003, s. 35) betonar emellertid vikten av att lägga definitionen på *ett bestämt sätt* – dels eftersom detta bestämda sätt bara är ett i mängden och dels för att det, med utgångspunkt i socialkonstruktionismens tankar, kunde se annorlunda ut. Detta gör, precis som Foucault hävdar i citatet ovan, att det inte går att säkerställa vad som är sant eller ej: "Istället intresserar man sig [inom diskursanalys] för hur utsagor blir sanna, aktörer går tillväga för att uppnå status som trovärdiga." (Alvesson & Sköldberg 2008, ss. 464-465) Som Winther Jørgensen och Phillips (2000, s. 28) påpekar är syftet med diskursanalys inte att komma bakom diskursen, utan att undersöka diskursen i sig.

Inom diskursanalysen står språk och språkanvändning i fokus men det som skiljer diskursanalys från många andra textorienterade teorier är att den inkluderar en kontext (Bergström & Boréus 2012, s. 355). Olika teoribildningar inom det diskursanalytiska fältet har dock olika syn på diskursbegreppets vidd och vad som bör omfattas av det. I denna uppsats utgår jag från den kritiska diskursanalysens syn på diskurs som en främst språklig praktik (Boréus 2011, s. 153). Detta kan, vid första anblick, tyckas vara en snäv definition men eftersom teorins utgångspunkt rör språkets konstituerande kraft får språket en större påverkan än enbart genom språkhandlingarna.

Winther Jørgensen och Phillips (2000) presenterar i *Diskursanalys som teori och metod* tre olika inriktningar för diskursanalys. Utgångspunkten för samtliga är den språk- och kunskapssyn som jag redogjort för ovan men de skiljer sig åt i såväl definition av diskursbegreppet som i fokus och analysmetod. Jag utgår främst från den del som brukar benämnas kritisk diskursanalys, och jag redogör därför inte för de övriga inriktningarna i sin helhet. Företrädare för den kritiska diskursanalysen (till exempel van Dijk 2001, s. 99) påpekar emellertid vikten av att inte följa en bestämd skola eller teoretiker till punkt och pricka, varför jag vid behov kommer att låna in begrepp från andra delar av det diskursanalytiska fältet i den metod jag senare kommer att presentera. Meyer (2001, s. 14) menar dock att inte heller den kritiska diskursanalysen bör betraktas som en helt enig skola, utan snarare som en approach

med vissa gemensamma premisser. Winther Jørgensen och Phillips (2000, ss. 67-70) har utifrån Fairclough och Wodak (1997) identifierat följande gemensamma drag och synsätt inom det kritisk-diskursanalytiska fältet:

1. Diskursiva praktiker är en form av social praktik som bidrar till att konstituera den sociala världen och däribland identiteter och relationer. Den kritiska diskursanalysens syfte är att undersöka den lingvistisk-diskursiva dimensionen.
2. Diskurs bidrar både till att forma och omforma den sociala världen men speglar samtidigt sociala strukturer och processer. På denna punkt skiljer sig den kritiska diskursanalysen från många andra teoribildningar som enbart ser diskurs som konstituerande.
3. Diskursen ska undersökas empiriskt genom textanalyser.
4. Diskursiva praktiker bidrar till att skapa och upprätthålla maktförhållanden mellan olika grupper. Den kritiska diskursanalysen vill klarlägga dessa maktförhållanden och bidra till förändring. Inriktningen är således inte politiskt neutral.

Fairclough (2003) är speciellt tydlig med den ideologiska aspekten och bemöter samtidigt kritiken mot denna hållning:

There is no such thing as an 'objective' analysis of a text, if by that we mean an analysis which simply describes what is 'there' in the text without being 'biased' by the 'subjectivity' of the analyst. As I have already indicated, our ability to know what is 'there' is inevitably limited and partial. And the questions we ask necessarily arise from particular motivations which go beyond what is 'there'.

Fairclough 2003, s. 14-15

Även om det inte finns någon specifik ideologisk hållning i min undersökning tycker jag ändå att dessa tankegångar passar väl in i sammanhanget, med hänsyn till de frågeställningar jag valt och den bakgrund jag presenterat. Det kan absolut hävdas att det finns ett visst maktförhållande mellan de aktörer som verkar i en bibliotekskontext, vilket jag kommer att resonera kring i min analys.

Inom ramen för den kritiska diskursanalysen är Faircloughs modell en av de mest utvecklade. I nästa avsnitt beskriver jag den analysmetod som han utvecklat mer utförligt, men den bakomliggande principen är att det finns två olika aspekter av diskursbegreppet, som båda bör studeras: den kommunikativa händelsen (det vill säga texten i fråga²) samt diskursordningen. Diskursordningen, menar Fairclough, är summan av de diskurser och genrer som används inom ett visst socialt sammanhang (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 73). Dessa två dimensioner är ömsesidigt påverkande då texter både kan reproducera och förändra systemet. Diskursordningen blir således ett generellt *langue* inom ramen för vilket diskurserna verkar. Att diskurser inom olika diskursordningar förändras och påverkar varandra är ett uttryck

² Text ska i detta sammanhang förstås som "ett fall av språkbruk", då såväl text som tal, bilder och film kan utgöra underlag för en kritisk diskursanalys (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s.73).

för interdiskursivitet – en form av intertextualitet. Ofta finns det inte en dominant diskurs i en viss diskursordning, vilket också kan avspeglas i texter. Att identifiera sådana förändringar är därför en viktig punkt för diskursanalytiker (Winther Jørgensen & Phillips 2000, ss. 76-78). Studiet av dessa ”sprickor” eller ”inkonsekvenser” i texten kan härröras till dekonstruktionen och även inom diskursteori och diskurspsykologi är studiet av dessa konflikter centralt (Alvesson & Sköldberg 2008, s. 401; Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 122, 138).

Metod

Analysmetod

Diskursanalys bör förstås som ett ”paket” med både teori och metod, menar Winther Jørgensen och Phillips (2000, s. 10), eftersom de olika delarna är noga avvägda för att passa in i varandra. Såväl Winther Jørgensen och Phillips (2000, s. 10) som Meyer (2001, s. 14) påpekar dock att det är fullt möjligt att blanda olika ingångar för att konstruera sin egen typ av diskursanalys, så länge denna metod överensstämmer med teorins premisser.

I min undersökning utgår jag från den modell för kritisk diskursanalys som konstruerats av Fairclough och som presenteras av bland annat Winther Jørgensen och Phillips (2000, s. 74) och Boréus (2011, s. 154). Modellens utgångspunkt är att varje enskilt fall av språkbruk har tre dimensioner: det är en text, det är en diskursiv praktik och det är en social praktik. Analysen bör därför inkludera samtliga tre delar.

På textnivån utförs en textanalys av de valda uttrycken – i mitt fall policydokumenten. Det finns otaliga metoder för textanalys och eftersom jag har valt mitt källmaterial med en förhoppning om att kunna uttala mig även på ett kvantitativt plan gör jag inte några heltäckande analyser av texterna. Fairclough (2003, s. 14) påpekar emellertid att det inte går att göra en fullständig analys av en text – det finns alltid nya frågor som kan ställas. Istället bör frågorna som ställs till texten vara väl avgränsade med hänsyn till undersökningens syfte och frågeställningar. Jag fokuserar därför på de fyra ingångar till diskursanalytisk textanalys som Boréus (2011, ss. 146-147) har sammanställt. Dessa är hämtade från olika delar av det diskursanalytiska fältet (det vill säga, inte enbart från den kritiska inriktningen) och fokuserar bland annat på hur grupper konstrueras och beskrivs, samt hur trovärdighet byggs upp. Nedanstående frågor är direkt hämtade från den tabell som Boréus (2011, ss. 146-147) presenterar:

1. Subjektspositioner. ”Vilka substantiv eller andra uttryck används för att benämna grupper av människor?”, ”Med vilka adjektiv beskrivs de, vilka egenskaper tillskrivs de och vad sägs om deras handlingar?”, ”Hur beskrivs relationen mellan personer i de olika kategorierna?”
2. Betydelse genom grammatik och ordval. Exempelvis ”vilka personer som omnämns och om de beskrivs som aktivt handlande”.
3. Det underförstådda eller förgivettagna. ”Vad förutsätts i resonemanget?”
4. Utestängningsprocedurer. ”Vad beskrivs som vansinnigt, avvikande, onaturligt, felaktigt eller osant? Vad beskrivs som normalt, naturligt, riktigt

och hävdas som sant (från vilket det utestängda alltså avviker)?”, ”Vilket slags personer används som auktoritativa källor?”

Genom att ta min utgångspunkt i dessa frågor hoppas jag kunna besvara min första frågeställning: ”Hur beskrivs användarna och bibliotekarierna i policydokumenten? Hur skildras förhållandet mellan dem?” Det blir här också intressant att uppmärksamma eventuella konflikter eller inkonsekvenser i texten då dessa, som beskrivits ovan, kan visa på en förändring i diskursen. Jag vill dock påpeka att jag inte redogör för samtliga frågor i relation till alla policydokument, eftersom vissa frågor inte är tillämpliga på samtliga texter. Jag ser dessa punkter som en utgångspunkt och riktlinje för min analys snarare än frågor som systematiskt måste besvaras.

Som en utgångspunkt för undersökningen och analysen av grammatik och ordval använder jag mig av den del av Hellspong och Ledins (1997, ss. 112-114) modell för brukstextanalys som berör den textuella strukturen. I detta schema delas textens formella uppbyggnad in i tre sidor – lexikogrammatik, textbindning och komposition – vilka samtliga analyseras utifrån ett antal frågeställningar. Det bör återigen påpekas att det inte är mitt syfte att presentera heltäckande analyser av policydokumenten utan jag fokuserar, utifrån Hellspong och Ledins modell, på de delar av textens struktur som relaterar mina frågeställningar.

Nästa steg i Faircloughs modell är den diskursiva praktiken. Här undersöks hur texterna är producerade och hur de konsumeras. För att göra detta utför jag en intervju med en bibliotekarie som medverkat i arbetet med ett av policydokumenten.

Winther Jørgensen och Phillips (2000, s. 85) framhåller också att om man har tillgång till ”samma” text i olika utformningar, som jag i mitt fall har, kan man analysera den intertextuella kedjan för att se hur texterna relaterar till varandra med hänsyn till såväl innehåll som utformning. I kombination med intervjun syftar min studie av den diskursiva praktiken till att undersöka och besvara min frågeställning om vems eller vilkas intresse som speglas i dokumenten.

Gällande det tredje steget i Faircloughs modell, den sociala praktiken, menar Winther Jørgensen och Phillips (2000, s. 90) att man först bör undersöka relationen mellan den diskursiva praktiken och diskursordningen samt diskutera vilka andra diskurser som ingår i samma diskursordning och hur dessa relaterar till den diskursiva praktiken. Slutligen bör förhållandet mellan den diskursiva och den sociala praktiken kartläggas. Bergström och Boréus (2012, s. 378) påpekar att det inte finns någon metod som är rätt eller fel i sammanhanget, utan att man bör lyfta in de teorier och sammanhang som är relevanta för frågeställningen. I mitt fall diskuterar och analyserar jag de iakttagelser jag gjort utifrån den diskussion om forskningsbibliotekens förändrade uppdrag och användarsyn som förs i avsnittet om tidigare forskning. Detta steg i analysen syftar således både till att besvara min tredje frågeställning och till att binda samman de övergripande reflektioner jag gjort.

Metod för materialinsamling

För att samla ihop förvärvspolicys från svenska forskningsbibliotek skickade jag först ut ett mail till samtliga svenska högskolor, universitet och enskilda utbildningssamordnare som listas av Högskoleverket.³ I de fall där lärosätets hemsida klargjorde att de hade ett bibliotek skickades en förfrågan direkt till biblioteket och i annat fall skickades ett mail till den adress som webbplatsen rekommenderade för kontakt, för att först undersöka huruvida lärosätet har ett bibliotek och därefter undersöka huruvida detta bibliotek har en förvärvspolicy. På vissa av bibliotekens hemsidor återfanns länkar till policydokument av den typen jag efterfrågade men dessa bibliotek kontaktades likväl under samma former för att säkerställa att det dokument jag hittat var det nu gällande.

För att samtliga analyser ska kunna jämföras på ett givande sätt valde jag tidigt att endast inkludera nedtecknade policys. Det hade varit möjligt att genomföra intervjuer med de bibliotek som inte har någon nedtecknad policy men utifrån mitt val av analysmetod ansåg jag att detta inte skulle resultera i några jämförbara resultat.

Jag har också gjort avvägningen att endast använda mig av övergripande policydokument i min studie, alltså styrdokument för hela verksamheten. Detta har gjort att vissa stora lärosätens policys inte kunnat inkluderas i undersökningen, eftersom de inte har någon policy på övergripande nivå, utan endast för specifika bibliotek inom organisationen. Detta beslut togs än en gång för att undersökningsmaterialet ska vara så jämförbart som möjligt. Policys för enskilda bibliotek inom en större organisation är oftast väldigt specifikt formulerade och redogör för hur förvärvsprocessen fungerar på detaljnivå. De övergripande styrdokumenten brukar istället ange generella riktningar och avvägningar, vilket är vad jag studerar. För att kunna uppnå mitt syfte med uppsatsen, att undersöka förhållandet mellan användare och bibliotekarie i policydokumenten, har jag alltså valt att endast studera policys på övergripande nivå.

Jag har emellertid inte gjort något urval baserat på hur dokumenten är namngivna: i denna undersökning återfinns alltså dokument som omnämns som förvärvspolicys, medieplaner, riktlinjer för inköp och så vidare. Att mer utförligt undersöka hur dokumentets namn påverkar tolkningen av det hade varit en intressant utveckling av min studie men det är inte något som utgör en självständig del av föreliggande undersökning.

Utifrån ovanstående överväganden resulterade min undersökning i insamlingen av 19 dokument.

Som nämnts i föregående avsnitt består mitt material även av en intervju med en bibliotekarie som medverkat i arbetet med ett av policydokumenten, nämligen den medieplan som gäller för Malmö högskola. Anledningen till att jag valde att intervjua

³

<http://www.hsv.se/densvenskahogskolan/universitetochhogskolor/adresslistaibokstavsordning.4.539a949110f3d5914ec800062390.html> [2013-02-05]

en representant för Malmö högskola var för att återknyta till tidigare uppsatser där Malmö högskolas principer för förvärv och medieplanering diskuterats.

Intervjun med den funktionsansvariga för medieförsörjningen på Malmö högskola genomfördes per telefon. Inspelningen samt transkriptionen av intervjun finns i författarens ägo och har godkänts av informanten. Jag vill påpeka att jag i transkriptionen har gjort vissa ändringar i meningsbyggnaden för att främja förståelsen av citaten men jag har givetvis inte gjort några innehållsmässiga ändringar. Intervjuguiden återfinns i denna uppsats bilagor men frågorna i denna guide har snarare utgjort en utgångspunkt för samtalet än en checklista.

De intervjusvar som jag har använt och analyserat kommer främst att diskuteras i analysens andra steg, vilket rör den diskursiva praktiken. Anledningen till att jag har valt att integrera analysen av intervjun med analysen av texterna är för att jag inte ser de två metoderna som separata undersökningar utan som delar vilka kompletterar varandra och ger en fördjupad bild av situationen.

Jag vill även påpeka att eftersom jag endast utfört en intervju kan observationerna utifrån denna naturligtvis inte anses vara representativa för samtliga svenska forskningsbibliotek. Intervjun bör bara ses som ett exempel på hur arbetet med förvärv och förvärvspolicys kan se ut och det går därför inte att generalisera utifrån dessa iakttagelser. Förutom att placera dokumenten i en organisatorisk kontext gör intervjun också det möjligt att ställa fler frågor till, och kring texterna. Intervjun illustrerar de skeenden som jag uppmärksammat i min analys av policydokumenten samt ger liv och konkretion till min studie men det är alltså inte utifrån intervjun som mina slutsatser dras.

I min analys och likaså i litteraturförteckningen refererar jag till min informant som funktionsansvarig för medieförsörjningen på Malmö högskola för att bibehålla fokus på hans yrkesroll istället för person. Det hade givetvis varit möjligt att anonymisera min informant ytterligare men jag har valt detta tillvägagångssätt eftersom jag tycker att det är viktigt att se utsagorna i relation till hans position och yrkesroll – inte minst då mina forskningsfrågor delvis rör vems eller vilkas intressen som återspeglas i dokumenten. Det ska därför stå klart utifrån vilken position intervjuvaren kommer.

Tidigare forskning

I detta avsnitt redogör jag kortfattat för forskning rörande skeenden som jag anser kan ha påverkat förvärvsarbetet på svenska forskningsbibliotek. Jag har på intet sätt som ambition att presentera en komplett genomgång av den litteratur som finns tillgänglig på området – inte minst eftersom samtliga av de förändringar som påverkar biblioteksverksamheten i förlängningen påverkar förvärvet. Istället väljer jag att göra några nedslag på olika delar av forskningsfältet för att bidra med en övergripande bild av den bakgrund policydokumenten studeras mot.

Tillgänglighet och tillgängliggörande

Att Internets framfart och den digitala tidsåldern har påverkat utformningen av, och verksamheten på, bibliotek är idag en självklarhet. Att information inte längre begränsas till tryckta medier förändrar det sätt på vilket information produceras, förbrukas, sprids och förvaras. Detta gör att bibliotekens traditionella värderingar och traditioner måste omvärderas (Tredinnick 2012, s. 46). Ett sätt på vilket bibliotek har påverkats är i synen på det samlande och bevarande uppdraget. Luke Tredinnick (2012, s. 59) menar att ”bibliotekssamlingen representerar en for-filtreret samling i en tid, hvor efter-filtrering af information er ved at blive normen”. Jesse Holden (2010, s. 5) uttrycker samma skeende något annorlunda då han menar att vi har gått från att leva i ett samhälle där information varit en bristvara till en värld där information finns i överflöd. För att navigera i detta nya informationsamhälle måste vi alltså välja vad vi vill fokusera på – och således också vad som bör filtreras bort. Bibliotekarier kommer alltså i allt större utsträckning behöva fungera som *gatekeepers*, medan bibliotek i sig blir inkörsportar (*gateways*) istället för samlingar (Tredinnick 2012, s. 49; Corral 2012, s. 11).

För bibliotek innebär detta följaktligen att fokus flyttas från uppbyggandet av en samling till tillgängliggörande av information, men även denna förklaring kan nyanseras vidare. Holden (2010, s. 9) menar att trenden i mångt och mycket handlar om tillgänglighet och tillgängliggörande i meningen access till information. Detta kan relateras till de nya format som den digitala tidsåldern fört med sig, så som e-böcker, digitalt utgivna tidskrifter, och så vidare. I och med framfarten av dessa format har bibliotek fått ytterligare något att ta ställning till – nämligen huruvida informationen endast bör tillgängliggöras eller också ägas. I och med att de nya formaten inte kräver något fysiskt ägandeskap möjliggör de för förlag att sälja licenser som reglerar användandet av informationen, istället för att sälja boken eller tidskriften i sig. Ett sätt på vilket detta ofta sker är genom så kallade *big deals* – paket med böcker, tidskrifter och databaser som förlagen satt ihop. Som bland annat Jim Agee (2007, s. 45) påpekar kan denna approach vara såväl givande som slösaktig, beroende på det

specifika bibliotekets behov, eftersom paketlösningen ofta innebär att det man får ”på köpet” inte nödvändigtvis är material som kommer visa sig användbart.

Diskussionen om tillgänglighet och ägande har tagit sig många uttryck såväl praktiskt som teoretiskt. Exempel på andra områden där samma spörsmål står i centrum är digital rights management (DRM) och open access (OA). Att inte äga informationen som tillgängliggörs resulterar även i att bibliotekets bevarande roll förändras, och i många fall ifrågasätts. Det material som finns tillgängligt idag måste inte nödvändigtvis göra det imorgon, eftersom licenser, paket och andra lösningar är föränderliga.

Användarrollen

Ovan nämna skifte från brist på, till överflöd av information har såklart även påverkat sättet på vilket användare behandlar, använder och interagerar med information. Michael Cotta-Schønberg (2012, s. 31) beskriver dagens användare som följer:

I hvert fald kan man roligt sige, at nutidens generation af brugere ikke er boglæsere, men informationsbrugere, der surfer på informationshavet, og når de finder noget interessant, stopper de op og høster den del, de har brug for, ned i deres egen materialesamling.

Många av dagens biblioteksanvändare är vana vid enkelheten och snabbheten som erbjuds av tjänster som till exempel Google och detta påverkar i förlängningens såväl användarnas sökvanor som deras förväntningar på andra informationstjänster – däribland bibliotek (Lugg 2011, ss. 7-11).

Något som dessutom blir allt vanligare i samhället är möjligheten för användare att utforma och påverka de tjänster och varor som de konsumerar – och information är inget undantag. Denna nya kultur av deltagande och delaktighet gör att vi måste anpassa vår syn och vårt förhållande till såväl kunskap som information. Den auktoritetsroll som bibliotek under alla tider har haft förändras i och med dessa nya synsätt och idealet om en väl uppbyggd och förvaltd samling luckras upp (Tredinnick 2012, ss. 53-56). En stor del av denna deltagandekultur kan härledas från tankarna om webb 2.0 och således även bibliotek 2.0 – det vill säga den nya ”versionen” av biblioteket där användare uppmanas att själva bidra med innehåll. I såväl webb 2.0 som bibliotek 2.0 är det den sociala aspekten som betonas, vilket även påverkar sättet på vilket information och kunskap delas och konstrueras (Holmberg 2009, s. 57).⁴ Penny Carnaby (2010, s. 19) ställer sig emellertid frågan om biblioteken tar denna nya kunskapssyn på allvar och menar att det blir allt viktigare för bibliotekarier att reflektera över dessa stora spörsmål, eftersom de inte bara påverkar bibliotekets auktoritet utan även hur bibliotekarier bör förhålla sig till nya informationskällor, så som exempelvis Wikipedia.

Ett annat sätt på vilket 2.0-kulturen kan påverka biblioteksverksamheten är genom att användaren som individ får en möjlighet att träda fram. Jeannette A. Woodward

⁴ För vidare läsning om webb 2.0 och konceptets användning och relation till bibliotek, se exempelvis Holmberg 2009.

(2009, ss. 10-11) menar att bibliotek måste se användare som enskilda personer och inte enbart som grupper för att tillgodose de skiftande behov och önskemål som kan finnas. Genom att låta användare anpassa tjänster och bestånd utifrån sina egna behov är det tänkt att biblioteket ska bli än mer tilltalande för den nya generationens användare, som har kommit att förvänta sig möjligheten att sätta sin personliga prägel på informationstjänster.

Förvärv

Att användarna till allt större del inbjuds att delta i utformningen av bibliotekets verksamhet och bestånd påverkar givetvis även sättet på vilket media förvärvas till biblioteket. Ett sätt på vilket detta har tagit sig uttryck är genom förvärvsmodellen patron-driven acquisitions (PDA).⁵ Modellen kan beskrivas enligt följande:

The library loads the records, possibly preselected or refined in some way by librarians, into its online public access catalog. There, patrons find e-book records that look the same as any other e-book records. After a certain number of browses or after a certain amount of time viewing each book, the library pays for the title and adds it permanently to the collection.

Nixon, Freeman & Ward 2011, s. 3

Modellens konkreta utformning kan givetvis anpassas efter det enskilda bibliotekets önskemål och utifrån de tjänster som förlagen erbjuder, men även om de tekniska specifikationerna varierar så är principen den samma – materialet köps in efter vad användarna vill ha, eller i alla fall vad de klickar på.

Trots en inledande försiktighet inför att lämna över ansvaret och därmed auktoriteten har modellen visat sig väldigt framgångsrik och studier visar generellt att material som valts ut av andra användare ofta har ett högre cirkulationstal än böcker som förvärvats enligt traditionella principer (Nixon, Freeman & Ward 2011, s. 3; Tyler et al 2011, s. 57).

Den utveckling mot användarstyrning som skulle resultera i PDA tog sin början på slutet av 1970-talet då, främst amerikanska, studier visade att förvånansvärt lite av forskningsbibliotekens bestånd faktiskt lånades ut, samtidigt som antalet fjärlåneansökningar stadigt ökade. Dessa studier öppnade för insikten om att traditionella förvärvsmodeller inte nödvändigtvis utgjorde den bästa metoden för att tillgodose användarnas behov. Även om vissa steg togs för att förändra situationen – till exempel genom en ökad satsning på inköpsförslag – var det först på 1990-talet som utvecklingen mot PDA-modellen verkligen tog fart, i och med Internets ökade betydelse. Det var inte enbart utvecklingen av nya medier som påverkade situationen, utan främst möjligheten att handla böcker över nätet, vilket gjorde det möjligt att förvärva media fortare än tidigare. Liksom skiftet som beskrivits ovan där fokus

⁵ I denna uppsats kommer jag att inte vidare diskutera de olika versioner av PDA-modellen som finns och jag uppehåller mig därför inte heller vid hur dessa olika modeller refereras till, utan låter samtliga gå under samlingsnamnet PDA. Det vore givetvis möjligt att analysera hur dessa skillnader påverkar förvärvet och således även användarnas roll i medieanskaffningen, men då detta inte är syftet med min uppsats har jag valt att se dem som en enhetlig typ av modell.

flyttades från samlande till tillgängliggörande så innebar denna utveckling att bibliotek började gå mot att förvärva material ”just-in-time” istället för ”just-in-case”. (Nixon, Freeman & Ward 2011, ss. 1-3)

Utöver den allmänna historia som skisserats ovan har Rick Lugg (2011, ss. 7-11) identifierat några andra faktorer som påverkat utvecklingen. Utöver införlivandet av de nya elektroniska formaten påpekar han att konkreta saker som nedskärningar, platsbrist och höga underhållskostnader har gjort att en modell som PDA visat sig så populär och användbar för forskningsbibliotek. Att användningen av PDA anses kunna frigöra tid för bibliotekets anställda är en vanlig åsikt. Det är emellertid viktigt att påpeka att denna typ av modell fortfarande kräver en viss övervakning – såväl för att kontrollera att budgeten hålls som för att säkerställa en balans i samlingarna (Polanka & Delquié 2011, ss. 128-129; Lugg 2011, s.21).

Just balansen i samlingen är något som ofta påpekas och uppmanas till (se t.ex. Agee 2007, s. 47) och för detta syfte har PDA visat sig något mer problematiskt. Ett tidigt projekt som räknas till inledningsfasen av PDA var Purdue University i Indianas *Books on Demand*. Inom ramen för detta program började universitetets bibliotek köpa in de böcker som låntagare önskat fjärrlåna, istället för att skicka dem från andra bibliotek. Utvärderingen av projektet visade att det material som köpts in ansågs mycket användbart av användarna men statistiken över inköpen visade att det främst var humaniorämnena som stod för förslagen – trots universitetets teknik- och naturinriktning. Detta skulle givetvis kunna förklaras på många sätt – inte minst med tanke på att den naturvetenskapliga publiceringstraditionen innefattar tidskrifter i större omfattning än monografier – men faktum kvarstår att inköp baserat enbart på önskemål från användarna kan resultera i en snedfördelning i samlingarna (Anderson et al 2011, ss. 7-19).

I en svensk kontext har konceptet användarstyrt förvärv, den svenska översättningen av patron-driven acquisitions, blivit mer eller mindre synonymt med att köpa in material på efterfrågan, och då främst genom inköpsförslag – ett tillvägagångssätt som bland andra Michael Levine-Clark (2011, s. 49) ifrågasatt, eftersom det förutsätter att biblioteken värderar förslagen innan inköp. Nina Mårtensson (2001, ss. 31-32) har studerat upprinnelsen till användarstyrningen på svensk mark och menar att den tar sin början i den biblioteksdebatt som följde 1990-talets granskning av statsskulderna:

I samband med [granskningen] utfördes även ett antal användarundersökningar för att få ett underlag som uppvisade skillnader i användningsmönster och tillvaratog användarnas åsikter om verksamheten. I och med att det blir ett större fokus på användarna, dess [sic!] behov och de förändrade användningsmönstren börjar biblioteken omorientera sig och bli mer serviceinriktade.

Mårtensson 2001, s. 32

Även om tidens norm var att bibliotekarien till största delen ansvarade för inköpen, och idéer om samlande och kontinuitet fortfarande var centrala, började alltså biblioteken att lära känna sina användargrupper bättre. Vikten av att veta vilka användarna är och hur de använder av biblioteket kan inte underskattas, menar bland andra Agee (2007, s.1) och Woodward (2009, s.10), och dessa undersökningar om

användarna och deras vanor blev alltså startskottet för användarnas inflytande på det svenska biblioteksområdet.⁶

Möjligheterna till användandet av den faktiska PDA-modellen inom det svenska biblioteksområdet har nyligen undersökts i ett projekt finansierat av Kungliga biblioteket. Projektgruppen har samlat in erfarenheter av modellen och även genomfört testperioder med PDA på sina respektive bibliotek. I projektrapporten diskuteras bland annat att systemet påverkar bibliotekets bevarande roll och istället sätter användarnas informationsbehov i fokus (Byström et al. 2012, s. 32). Detta konstaterande ligger helt i linje med det skeende jag skisserat ovan.

Policys

We are moving from a tradition of developing a collection that is curriculum centered to managing a collection that meets the learning outcomes of the curriculum, of the student experience, and of the mission of the university. Whether our collection management policies reflect it or not, we are in a user centered rather than collection-centered world, and the library's mission is to customize information for its users.

Bodi & Maier-O'Shea 2005, ss. 144-145

Som citatet ovan framhåller är det inte alltid policys speglar hur verksamheten faktiskt ser ut. Agee (2007, s. 55) påpekar att diskrepansen mellan teori och praktik kan bero på att det praktiska arbetet med förvärv pågått mycket längre än vad teorier om processen, eller för den delen policydokument, funnits. Detta resulterar i att när förvärvsprinciperna beskrivs och diskuteras görs detta ofta med en framåtblickande prägel – inte minst i styrdokument som ju ska ange den *önskade* riktningen för verksamheten. Det ideala är givetvis att den önskade riktningen också är den som verksamheten följer men det behöver inte nödvändigtvis vara fallet. Motsatsen är såklart också möjlig – att teorierna baserats på hur processen sett ut genom tiderna, snarare än den inriktning den har idag.

Såväl Wendy Shaw (2012, ss. 165-166) som Holly Hibner och Mary Kelly (2010, s. 2) påpekar emellertid vikten av att ha en nedtecknad mediepolicy.⁷ Enligt Shaw har policyn en mängd olika funktioner: policyn ska inte endast utgöra en intern mall för hur förvärvsprocessen bör fungera utan kan även användas externt, till exempel för att redovisa hur biblioteket spenderar sin mediebudget. En av de viktigaste poängerna med dokumentet är emellertid att det bör fungera som en förlängning av bibliotekets övergripande målsättningar och visioner:

A [collection development policy] will serve the wider community and keep it informed of the library's intentions both in the short and longer term. [...] It will clarify objectives; support the library's mission goals and aspirations; define the scope, type and level of resources; highlight

⁶ För ett exempel från brytpunkten, se till exempel Vegesack, Ulla von & Schmidt, Jesper (1990). *Riktlinjer för Kungl bibliotekets förvärv av utländsk litteratur*. Stockholm: Kungl. Biblioteket.

⁷ Det engelska begrepp Shaw använder är *collection development policy*, vilket jag har översatt till mediepolicy, eller medieplan.

collection strengths and identify priorities for the selection, acquisitions and evaluation of resources.

Shaw 2012, s.166

Shaw (2012, s. 177) menar också att det är viktigt att biblioteket gör sina styrdokument – och däribland mediepolicy – tillgängliga online, eftersom detta bidrar till en ökad insyn och transparens för de som interagerar med biblioteket och dess samlingar. Hon påpekar också vikten av att, i närhet till policy, publicera kontaktuppgifter till den bibliotekarie som hanterar verksamheten ifråga, för att möjliggöra en dialog med användarna.

Det har utformats flera guider och böcker av handbokskaraktär som syftar till att guida biblioteket vid utformningen av en skriftlig policy (se t.ex. Shaw 2012, Hibner och Kelley 2010 eller Evans 1995). Jag tänker inte uppehålla mig någon längre stund vid de förberedelser och steg som texterna beskriver, utan nöjer mig med att peka ut två viktiga faktorer som går att iakttä i denna litteratur, nämligen vikten av att undersöka användarnas vanor och behov innan nedtecknandet av policy, samt vikten av ett helhetstänk när det kommer till samlingen. Hibner och Kelley (2010, s. 2) trycker till exempel starkt på den holistiska synen på samlingen, och menar att en plan för mediernas hela livscykel bör finnas beskriven. G. Edward Evans (1995, s. 77) är av samma uppfattning då han påpekar att policys som endast rör inköp eller förvärv inte alltid tar upp större frågor rörande exempelvis yttrandefrihet, vilket kan påverka vilket material som *inte* köps in. Då det emellertid inte är frågor av denna typ som jag vill studera i min uppsats har jag, liksom förklarat ovan, valt att utgå från samtliga nedtecknade policydokument där principer för förvärv diskuteras på en övergripande nivå – oavsett vilken ideologisk nivå dessa diskussioner hålls på.

Det finns ett antal uppsatser som behandlar policys på svenska forskningsbibliotek utifrån olika aspekter. Den studie som främst är relevant för min uppsats är Johan Luyckx (2005) jämförelse mellan förvärvspolicy på Malmö högskolas bibliotek, vilken främjar ett användarstyrt förvärv, och den på Roskilde universitetsbibliotek, vilken förhåller sig mer traditionellt till anskaffningen av medier. I studien vägs respektive systems för- och nackdelar mot varandra men författaren finner att båda systemen är väl fungerande inom sina respektive kontexter (Luyckx 2005, s. 49). De undersökningar av policydokument som har gjorts är emellertid begränsade till omfånget och då många dessutom har några år på nacken ser jag här ett behov av nya studier på området. För att följa med i utvecklingen, såväl av verksamheten som på biblioteksfältet, bör styrdokument ses över och uppdateras kontinuerligt och för att forskningen på området ska vara aktuell krävs det därför att dokumenten granskas med jämna mellanrum.

Undersökning och analys

I detta avsnitt följer jag den disposition som Faircloughs modell inbjuder till och avhandlar var och en av de diskursiva dimensionerna under separata avsnitt. Den första delen, textens dimension, delas därutöver in i fyra underrubriker – en för varje fråga i den modell för textanalys som jag redogjort för i mitt metodkapitel. Det sätt på vilket jag använder modellen medför att de första stegen, *Texten* samt *Den diskursiva praktiken* är av mer redovisande karaktär medan det avslutande avsnittet, *Den sociala praktiken*, innehåller mer analyserande drag.

Texten

Innan jag börjar redogöra för texterna vill jag göra en kort presentation av materialet. Som jag tidigare nämnt resulterade min undersökning i insamlandet av 19 dokument. Samtliga texter återfinns i en separat bilaga. Även om många av texterna finns tillgängliga via respektive biblioteks webbplats har jag ändå valt att inkludera dem i en bilaga eftersom de flesta av dokumenten är föremål för kontinuerlig översyn. För att bidra till en god transparens i min forskning vill jag därför påvisa precis vilka versioner av texterna jag utgått ifrån.

Jag har, för enkelhetens skull, numrerat dokumenten från 1 till 19 och i föreliggande analys kommer jag att hänvisa till texterna med dessa löpnummer – dels för att undvika alltför många texthänvisningar som stör läsningen men också dels för att det, i min mening, inte är intressant vilken text som hör till vilket lärosäte. Syftet med denna uppsats är att göra en kartläggning av förvärvspolicys på svenska forskningsbibliotek och det är således de generella mönster och tankegångar som policydokumenten ger uttryck för som är mitt huvudsakliga fokus.

Det insamlade materialet kommer från lärosäten med delvis skilda förutsättningar, vilket givetvis påverkar dokumentens utformning. Till exempel erhåller vissa av de medverkande biblioteken pliktleveranser av svenskt material, vilket medför att aspekter som samlande och bevarande måste tas i beaktande i högre grad än för bibliotek som inte har detta uppdrag. I den del av min analys som rör den sociala praktiken kommer jag att reflektera kring dessa kringliggande omständigheter och faktorer där jag finner det relevant men jag vill återigen poängtera att jag främst kommer att fokusera på de generella drag som återfinns, snarare än att redogöra för varje enskilt biblioteks kontext. Det omfång av bibliotek vars texter utgör föremål för min undersökning ger tillsammans en mångsidig, om än inte fullständig, bild av den diskurs som svenska forskningsbibliotek ingår i och verkar inom.

Subjektspositioner

I policydokumenten omnämns och agerar en mängd olika grupper och personer. I de flesta texterna utgör *biblioteket, universitetsbiblioteket/högskolebiblioteket* eller motsvarande substantiv det huvudsakliga subjektet men i ett fåtal fall används också pronomenet *vi* som subjekt. I dokument 10, 13 och 17 används *vi* som huvudsakligt subjekt men i flera dokument (2, 5, 7, 9, 12, 16) framstår användningen av detta pronomen som inkonsekvent. Vissa av dokumenten är exempelvis konsekventa med att använda *vi* i vissa delar av dokumentet, för att sedan skifta till *biblioteket*, medan andra dokument endast innehåller enstaka förekomster av *vi*.

Det är däremot bara två av texterna (10, 17) som innehåller tydliga tilltal till mottagaren:

Avhandlingar publicerade vid Linköpings universitet tilldelas ett ISBN nummer och ett nummer i den avhandlingsserie som avhandlingen ingår i. Informationen vi behöver för att ordna detta är: *ditt* namn, bokens titel, *ditt* födelseår, eventuellt disputationdatum, utgivande institution samt den/de serier som boken ska ingå i[...].

10. Min kursiv.

Av sammanhanget står det klart att den mottagare som tilltalas är en forskare eller forskarstuderande vid lärosätet. I text 17 är det istället i inledningen som läsaren tilltalas, och även står som subjekt. Vem denna läsare är framgår emellertid inte av texten:

Här kan *du* läsa om hur biblioteket arbetar med inköp av informationsresurser.

17. Min kursiv.

I många av texterna relateras subjektet *vi* eller *biblioteket* till sina prioriterade målgrupper, vilka omväxlande omnämns som *huvudsakliga målgrupper* (1)⁸, *prioriterade användargrupper* (2), *primära målgrupper* (6, 14, 16, 17) eller, helt enkelt, *målgrupper* (12, 13).

Intressant att beakta är att vissa av dokumenten (3, 4, 5, 7, 8, 11, 15) inte omnämner någon dylik gruppering utan målgrupperna framkommer istället allt eftersom i dokumentet genom konstruktioner av dessa slag:

För *studenter* ska behovet av litteratur i görligaste mån täckas av bibliotekets egna samlingar. För *forskarstuderande* och *lärare/forskare* kompletteras bibliotekets eget bestånd med fjärrlån.

4, s. 1. Min kursiv.

Detta innebär bland annat att *högskolans studenter, forskare, lärare* och *annan personal vid högskolan* ska ha snabb tillgång till relevant information och litteratur, oavsett publiceringsform.

15, s.1. Min kursiv.

På detta sätt undviks explicita prioriteringar av målgrupper men genom att endast omnämna vissa användargrupper, så som studenter, lärare och forskare, framgår avvägningen istället implicit.

⁸ Inom parentes anges numret på det eller de dokument som formuleringen hämtats från.

I två av dokumenten omnämns användarna som *kunder* (12), respektive *låntagare* (5). I dokument 10 omnämns målgruppen som *alla vid LiU*. Denna text är den enda där användarna inte på något sätt specificeras tydligare än så.

I de övriga texterna förekommer följande grupper eller personer som inte tillhör biblioteken eller deras organisationer. Listan är rangordnad efter antal förekomster:⁹

- Studenter/studerande (1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19a, 19b)
- Forskare (2, 3, 4, 5, 7, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19a, 19b)
- Lärare (1, 2, 4, 7, 9, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19a, 19b)
- Institutioner/akademier (1, 3, 11, 15, 16, 18, 19b)
- Allmänhet (1, 2, 3, 13, 14, 16)
- Personal (1, 2, 7, 13, 14, 15)
- Studenter med läshinder/läs- och skrivsvårigheter/funktionshinder (1, 3, 9, 11, 13, 14)
- Andra bibliotek (1, 9, 11, 16)
- Anställda (1, 6, 15, 17)
- Studenter vid andra lärosäten (1, 3, 13, 14)
- Ämnesföreträdare/ämnesansvarig (1, 4, 5)
- Donatorer (1, 2)
- Förslagsgivare/förslagslämnare (13, 17)
- Uppdragsgivare (1, 16)
- Andra högskolor och universitet (9)
- Externa låntagare (17)
- Forskare vid andra lärosäten (14)
- Forskarstuderande (4)
- Företrädare för ledningen (2)
- Inlämnare (2)
- Medarbetare (2)

Som vi tydligt ser i listan ovan är studenter, forskare och lärare de grupper som omnämns oftast. Att studenter är den vanligaste gruppen är kanske föga förvånande eftersom samtliga lärosäten har studenter, men inte nödvändigtvis forskare.

Det är emellertid inte enbart användargrupperna som delas in mindre beståndsdelar, utan i vissa av texterna förekommer också specifika yrkesroller eller befattningar knutna till biblioteket:

- Bibliotekets personal/bibliotekspersonal (1, 5, 13, 14, 16, 18, 19)
- Bibliotekarier (1, 5, 13, 18)
- Förvärvspersonal/personer som arbetar i förvärvsprocessen/förvärvsansvariga (1, 2, 18, 19b)

⁹ I denna lista har jag valt att inte inkludera förlag eller leverantörer eftersom detta avsnitt främst kretsar kring användare och samarbetspartners – inte kommersiella aktörer.

- Ämnesansvariga/ämnesansvariga bibliotekarier (5, 6, 14, 18)
- Bibliotekschefer (1, 15)
- Avdelningschefer (2)
- Bibliotekets ledningsgrupp (18)
- Fjärrlåneansvariga (19b)
- Funktionsansvariga (2)
- Katalogiseringspersonal (1)
- Kontaktbibliotekarier (6)
- Kontaktpersoner (10)

Som vi ser i listan ovan är det främst när det gäller specifika arbetsuppgifter eller ansvarsområden som yrkesroller eller befattningar nämns i texterna. Att se biblioteket som en helhet – eller till och med som ett *vi* – är således det vanligaste i texterna.

Förhållandet mellan biblioteket och dess användare skildras på en mängd olika sätt i policydokumenten. Som nämnt ovan spelar ansvar och ansvarsområden en stor roll i dokumenten och även om det förekommer användargrupper som tillskrivs ansvar för vissa delar av förvärvsprocessen är det huvudsakliga ansvaret bibliotekets. Detta kommer till uttryck på flera sätt i texterna, varav vi kan se två exempel nedan:

För det löpande förvärvsarbetet, urval, bevakning, beställning etc., ansvarar bibliotekets personal. Därutöver uppmuntras till samarbete i olika form med ämnesföreträdare och forskare på sektionerna. Alla biblioteksanvändare är välkomna med inköpsförslag, det är dock bibliotekets ansvar att besluta om inköp.

5. Min kursiv.

Biblioteket vid Malmö högskola har dock det övergripande ansvaret för bevakning av nyutgiven litteratur och medieutveckling.

13.

Att det är användarnas behov och önskemål som ska vara i fokus är emellertid tydligt i de flesta av dokumenten. Viktiga egenskaper som nämns är exempelvis *lyhördhet* (1, 15) och *kunskap om användarnas behov* (6). I majoriteten av texterna framkommer förhoppningar om att förhållandet mellan biblioteken och deras användare ska präglas av *samverkan/samarbete* (12, 13, 15, 16, 18) och *delaktighet* (13, 14, 16) och urval ska ske *i dialog* (6, 12, 15, 19a, 19b) med användarna. Biblioteket ska *välkomna* (13) och *uppmuntra* (16, 17) samarbete samt *tillgodose* (13, 14) och *tillmötesgå* (13) användarnas behov.

I text 4 och 7 *förutsätts* till och med lärare och forskares aktiva deltagande i mediabevakning och urval.

Betydelse genom grammatik och ordval

I föregående avsnitt har jag påvisat vilka personer och grupper som framträder i policydokumenten. I flera av texterna har emellertid omnämmandet av dessa grupper undvikts genom följande meningskonstruktion, vilken återfinns i olika variationer i flera av texterna:

Bibliotekets samlingar och förvärv – huvudsakligen tidskrifter och databaser i tryckt och elektronisk form – ska stödja och befrämja den forskning och undervisning som bedrivs vid högskolan i Halmstad.

5. Min kursiv.

I denna mening bildar *bibliotekets samlingar och förvärv* subjektet och direktobjektet utgörs av *den forskning och undervisning som bedrivs vid högskolan i Halmstad*. I denna fras ingår en bisats med ett verb i passiv form, vilket genast gör meningen abstrakt. Substantiven, *forskning* och *undervisning*, är verbalsubstantiv, vilket också bidrar till abstraktionen (Hellspong & Ledin 1997, s. 68). Denna mening kan med fördel jämföras med nedanstående exempel:

Förvärvspolicyn vid Malmö högskolas bibliotek har alltsedan start präglats av ett användarperspektiv, att ge studenter och personal vad de behöver för studier, lärande och forskning.

13. Min kursiv.

Meningen ovan innehåller också verbalsubstantiv (*studier, lärande och forskning*) men i och med att subjekten *studenter och personal* är närvarande blir meningen mer konkret och mindre byråkratisk.

En annan meningskonstruktion som brukar förknippas med ett byråkratiskt språk är vänstertyngd – det vill säga när de flesta orden finns i fundamentet (placeringen innan det finita verbet). I policydokumenten är meningar av denna typ vanliga:

Eftersom offentligt tryck från svenska och utländska myndigheter i många fall finns tillgängligt i elektronisk form, anskaffas endast ett begränsat urval i tryckt form.

6. Min kursiv.

Intressant att beakta är att den bisats som placerats i fundamentet har till syfte att förklara en omständighet, vilket ställs i kontrast till det tunga, svårlästa språk som vänstertyngd ofta kopplas samman med. Detta skulle kunna ses som en brytpunkt mellan två diskurser – den byråkratiska tradition dit styrdokument ofta hör och den alltmer användarfokuserade biblioteksdiskurs som många av policydokumenten ger uttryck för.

Ett intressant ordval som förekommer i ett par policys är verbet *ombesörja* (1, 19b). Det återfinns i meningar av nedanstående typ:

Bevakning av utgivning, urval och beställning av medier *ombesörjes* till största delen av bibliotekets personal.

19b. Min kursiv.

Att använda ett så pass ovanligt och något ålderdomligt ord som *ombesörja* får till följd att texten uppfattas som traditionsbunden – inte minst eftersom de agenter som sköter ombesörjandet är bibliotekets personal, vilket, som vi sett i avsnittet om tidigare forskning, är den traditionella normen.

Läsbarheten påverkas också av de fackord och -termer som många av policydokumenten innehåller. Exempel på sådana ord är *periodica* (2), *backfiles* (3)

och *MARC-poster* (2), vilka kan te sig oförståeliga för personer som inte är verksamma inom bibliotekssektorn.

För att vidare undersöka texternas läsbarhet har jag tagit hjälp av läsbarhetsindexet (LIX):

Läsbarhetsindex (LIX) kan användas för att få uppfattning om hur lätt eller svår en text är att läsa. LIX är baserat på medeltalet ord per mening och andelen långa ord (ord med fler än 6 bokstäver) uttryckt i procent. Det finns flera olika läsbarhetsindex, men i Sverige är LIX det mest använda. LIX utvecklades på 1960-talet av pedagogikforskaren Carl-Hugo Björnsson.

www.lix.se

Genom att på detta sätt undersöka meningslängd och andelen långa ord är det möjligt att få fram ett tal, vilket sedan placeras på en skala. Om texten får ett värde under 30 räknas den som mycket lättläst medan ett värde över 60 räknas som en mycket svår och byråkratisk text.¹⁰ Genomsnittsvärdet för policydokumenten är 57, vilket anses som svår text. I skalan påpekas dock att ett värde mellan 50 och 60 är normalt för officiella texter. Det dokument med lägst LIX-värde placerar sig som medelsvår, i nivå med normala tidningstexter, medan den policy med högst LIX befinner sig väl över gränsen för mycket svåra texter.

LIX-indexet är givetvis bara ett sätt att beräkna läsbarhet och i och med att jag gjort beräkningarna via en automatisk LIX-räknare finns det såklart vissa felmarginaler i resultaten men jag tycker ändå att det resultat som framkommit är intressant att ta i beaktande, eftersom det ytterligare belyser det byråkratiska språk som präglar många av texterna.

Gällande ordval är också dokumentens namn ett område där intressanta iakttagelser kan göras. Majoriteten av dokumenten (11 av 19 dokument) har en titel där ordet *policy* förekommer. Ordet *policy* kommer givetvis av engelskans motsvarighet, vilket i sin tur har sitt ursprung i latinets *politi'a*, vilket betyder *administration* eller *statsförvaltning* och är samma ord som exempelvis *politik* och *polis* härstammar från (Ernby 2008, s. 505). Att ordet är starkt förknippat med styrning och förvaltning står således klart, vilket också det påverkar synen på dokumenten. Efter *policy* är *riktlinjer* och *planer* de ord som är vanligast i titlarna. Dessa ord har inte samma relation till styrning och administration men de framstår istället som vagare begrepp som läsaren kan förhålla sig ledigare kring, vilket också kan inverka på dokumentens användning och tolkning.

Det underförstådda eller förgivettagna

I policydokumenten utgörs en stor del av det underförstådda eller förgivettagna av verb i passiv form med strukna agenter:

Medier som *köps in* eller på annat sätt *förvärvas* till Örebro universitetsbibliotek ska innehålla material som vilar på vetenskaplig och/eller konstnärlig grund.

19a. Min kursiv.

¹⁰ <http://www.lix.se> [2013-05-23]

Den agent som stryks är biblioteket (eller bibliotekets personal), vilket påvisar att biblioteket fortfarande är normen i sammanhanget. Att så är fallet i meningar likt den i ovanstående exempel är kanske inte någon större förvåning, eftersom exemplet rör inköp snarare än urval. Gällande själva selektionsprocessen återfinns emellertid inga exempel där agenten strukits, vilket tyder på att just urvalet är en punkt där det inte längre finns någon underförstådd norm, utan här måste agenterna skrivas ut i klartext.

Genom dokumenten varierar det vad som tas för givet och vad som förklaras. Ett exempel på detta är, som nämnt i föregående avsnitt, förekomsten av fackord. I vissa texter förekommer många sådana termer men över lag har de skrivits om och förenklats, alternativt förklarats:

Här kan du läsa om hur biblioteket arbetar med inköp av informationsresurser. Det vill säga våra böcker, databaser och tidskrifter.

17.

Vissa texter, till exempel dokument 3, är emellertid inkonsekventa gällande vad som förklaras eller ej:

Informationsförsörjning innefattar inköp, abonnemang, lån från andra bibliotek och gåvor samt förmedling av litteratur på anpassat medium för studenter med lässvårigheter.

[...]

Digitala backfiles av tidskrifter skall införskaffas i den mån ekonomin tillåter.

Denna motsättning i texten kan tydas som en tveksamhet rörande textens tänkta mottagare. Motsvarande ambivalens går att skymta i många av de avsnitt och meningar som rör bibliotekets kontext. I vissa texter förutsätts förkunskaper om såväl bibliotekets målgrupper som om lärosätet och dess utbildningar, och i vissa förutsätts att läsaren har kunskap om de övriga styrdokument som policydokumentet relaterar till. Följande dokument förutsätter exempelvis insikt såväl i universitetets vision som i de utbildnings- och forskningsområden som finns på lärosätet:

De medier som förvärvas ska ha en klar anknytning till forskningen och utbildningen på universitet som den omtalas i universitetets vision och även främja bildningsperspektivet i visionen.

19a.

Nedanstående citat visar hur ett annat av dokumenten förutsätter såväl kunskaper om bibliotekets uppdrag som inblick i dess praxis:

Medier som förvärvas till universitetsbiblioteket ska stödja och befrämja den utbildning och forskning som bedrivs vid universitetet, samt *stärka samverkansuppgiften med näringsliv och samhälle*.

[...]

När det gäller monografier väljer universitetsbiblioteket elektronisk utgåva om den finns via plattform som följer *etablerad standard*.

14. Min kursiv.

Det finns emellertid också exempel på texter där denna typ av förkunskaper inte förutsätts, utan såväl organisation som styrdokument presenteras. Policydokument 2

är ett sådant exempel, där såväl universitetets vision och uppdrag som interna organisation beskrivs.

En stor del av dokumenten förutsätter också att läsaren är insatt i den forskning som gjorts gällande förvärv. Detta gäller främst principer så som fördelen med att köpa in media istället för att fjärlåna detsamma, samt prioriteringen av elektroniskt material framför tryckt:

Tidskrifter och uppslagsverk förvärvas i första hand elektroniskt med campuslicens om detta är möjligt.

5.

Vi menar också att det är bättre att köpa materialet än att fjärlåna och i valet mellan olika format för information har vi valt att prioritera det elektroniska.

13.

För den som är någorlunda insatt i biblioteksområdet tycks kanske dessa tankegångar naturliga men så är inte nödvändigtvis fallet för alla läsare. Under avsnittet som rör den diskursiva praktiken kommer jag att återkomma till diskussionen om policydokumentens tänkta läsare och användare.

Utestängningsprocedurer

I föregående avsnitt påvisade jag hur flera av policydokumenten förutsätter att läsaren har kunskaper om den aktuella forskningen gällande förvärv. Ett sådant förhållningssätt innebär inte endast att läsare utan denna insikt stängs ute från vissa delar av texten, utan det påvisar också den auktoritet som forskning har i dokumenten.

Biblioteket och dess personal är i övrigt den auktoritet som är mest framträdande i dokumenten. Som beskrivit ovan är det biblioteket som tillskrivs det övergripande – och operativa – ansvaret för förvärvsprocessen. Det återfinns emellertid också formuleringar där bibliotekets auktoritet framställs ännu tydligare:

Biblioteket tar emot inköpsförslag från forskare, lärare och studenter. Förslagen accepteras om de motsvarar bibliotekens krav på relevans och kvalitet.

18.

I de flesta texterna framställs också lärare och forskare som tydliga auktoriteter:

För att uppnå relevanta samlingar ska förvärvet så långt som möjligt vara efterfrågestyrt, detta sker genom ett nära samarbete med lärare och forskare inom de olika ämnena.

9.

För att uppnå hög kvalitet på våra samlingar skall biblioteken aktivt verka för att lärare och forskare är delaktiga i selektionsprocessen.

13.

UB:s bestånd av såväl tryckta som elektroniska medier ska hållas aktuellt genom kontinuerlig gallring och översyn. I denna process bör institutionernas ämnesspecifika kunskaper så långt som möjligt utnyttjas.

Det är således främst lärarna och forskarnas sakkunskaper som gör dem till auktoriteter. Bibliotekarier brukar ofta beskrivas som specialister på informationshantering, snarare än ämnesspecialister, vilket gör valet att explicit tilldela lärare och forskare auktoritet i förvärvprocessen till ett logiskt val.

Även studenterna tilldelas ett visst erkännande i vissa av dokumenten men det är i huvudsak lärare och forskare vars sakkunskaper efterfrågas, speciellt när det gäller mer omfattande och resurskrävande inköp, så som abonnemang på tidskrifter och databaser:

Tidskrifter köps in utifrån utbildningarnas behov och i samarbete med lärare och forskare.

7.

I dokument 13 påtalas en anledning till varför förvärvet av denna typ av resurser präglas av en större försiktighet än enstaka titlar:

Inköp av tidskrifter (periodika) är ingen engångsinsats utan ett ekonomiskt åtagande över tid, vilket måste vägas in vid förvärvet. Vi strävar dock efter att tillmötesgå behovet av informationsresurser och därför kan, om de ekonomiska ramarna tillåter detta, enstaka tidskriftstitlar förvärvas för en viss tidsperiod, t ex för ett tidsbestämt forskningsprojekt.

Auktoriteter och hur de legitimeras är den mest framträdande av de utestängningsprocedurer som går att iakttä i policydokumenten. En annan viktig del är emellertid valet av medietyper eller format. Det som i dokumenten framställs som avvikande är över lag ovanliga dokumenttyper eller genrer. Jag har ovan nämnt att många av dokumenten ger uttryck för en prioritering av elektroniskt material framför tryckt men andra avvikande format som figurerar är musikinspelningar och tryckta uppsatser. Dessa medietyper framställs som avvikande främst på grund av begränsad efterfrågan men också eftersom de i viss utsträckning finns tillgängliga elektroniskt.

Den diskursiva praktiken

I detta avsnitt står produktionen och konsumtionen av texterna i fokus. För att fördjupa den bild av dokumentens användare och användningsområden som går att skönja i själva texterna har jag genomfört en intervju med funktionsansvarig för medieförsörjningen på Malmö högskola. I detta analyssteg diskuterar jag de svar jag fått vid intervjun i relation till de iakttagelser jag gjort utifrån policydokumenten.

Avsändare och mottagare

I ett av de tidigare avsnitten gjorde jag vissa reflektioner gällande policydokumentens tänkta läsare, vilket jag här vill återknyta till. Som påvisat ovan är det biblioteket som är den huvudsakliga avsändaren men den tänkta mottagaren framträder mer diffust. I vissa av texterna förekommer en dock en förklaring över dokumentets syfte och dess tilltänkta mottagare:

Som stöd för medieresursförvärvet finns en övergripande mediepolicy och en materialspecifik medieplan. Policydokumentet ska tydliggöra och synliggöra kriterierna för urval av

medieresurser inför uppdragsgivaren, bibliotekets användare, andra bibliotek och bibliotekspersonalen vid Stockholms universitetsbibliotek.

16.

Dylika formuleringar är emellertid i klar minoritet i texterna. En anledning till detta kan helt enkelt vara att avsändarna inte är fullt medvetna om vilken eller vilka mottagare deras texter kommer att få – speciellt inte eftersom en stor del av dokumenten (74 %) tillgängliggjorts via bibliotekens webbplatser. Eftersom en majoritet av de lärosäten vars dokument figurerar i min undersökning är statliga myndigheter är det också viktigt att styrningen präglas av transparens. Ett sätt att uppnå detta är naturligtvis att tillgängliggöra dokumenten online, vilket återigen för oss tillbaka till svårigheten i att förutse vem eller vilka som kommer att läsa texten.

Utifrån de konstruktioner jag redovisat i föregående avsnitt finns det flera aspekter som stödjer en sådan tolkning; exempelvis den ofta inkonsekventa växlingen mellan subjektet *vi* och *biblioteket*, samt den variation gällande förkunskaper och förförståelse som krävs för att tillgodogöra sig dokumenten. Att sådana krav dessutom kan variera inom en och samma text är ett tydligt tecken på att avsändaren inte har en genomtänkt mottagare för sitt dokument.

En möjlig förklaring till detta kan vara biblioteksfältets delvis förändrade normer och förutsättningar. Att användarna – oavsett vilka de må vara – får en allt större möjlighet att påverka utformningen av biblioteks verksamhet och bestånd kan mycket väl leda till att de också intresserar sig allt mer för de styrdokument och riktlinjer som reglerar deras möjligheter att påverka. Styrdokument, som kanske tidigare i huvudsak utgjort interna dokument som använts främst av bibliotekspersonal och uppdragsgivare får således nya mottagare i biblioteksanvändarna, vilket policydiskursen inte helt igenom anpassats till, varpå dessa inkonsekvenser i tilltal och förgivettaganden uppstår.

Även min informant, funktionsansvarig för medieförsörjningen på Malmö högskola, påpekar att deras medieplan både är ett internt och ett externt dokument, men säger samtidigt att det till stor del fungerar som ett arbetsverktyg för bibliotekets personal:

Ja, alltså, jag tror att det fanns ett behov att definiera, helt enkelt, vilken servicenivå man vill ha gentemot användarna, både för att vara tydlig mot användarna men också internt, att ha det att stödja sig mot om det blir... ja, för att hantera frågor om varför köper ni inte sånt och varför köper ni det och hur många av det. Till exempel med kurslitteratur. Som policyn ser ut så definieras ju hur många exemplar vi köper och hur stora kurser och sådär. Likaså donationer kan vara något som man behöver formulera sig kring: vad är det man plockar in, vad är det man tackar nej till och sånt. Så det är väl både ett internt arbetsverktyg och något för att vara tydlig utåt, vad man tycker och var man lägger ribban, så att säga.

Även om dokumentet används utåt, mot biblioteksanvändarna, tycks detta dokument användare alltså främst vara bibliotekspersonalen. Min informant påpekar emellertid att det stundtals händer att högskolans övriga personal har frågor rörande policyn och att biblioteket då får förtydliga vad som menas.

Intressant i sammanhanget är också att se till andelen policydokument som har namngivna avsändare. Det är endast dokument 7, 10 och 19b som har undertecknats

av enskilda personer. (Dokument 14 och 17 har emellertid sidansvariga.) Shaw (2012, s. 177) påpekar vikten av att ha namngivna kontaktpersoner i närhet till policyn för att underlätta så mycket som möjligt för policyns mottagare att ge respons och synpunkter på dess innehåll. Att majoriteten av dokumenten inte erbjuder dylika kontaktuppgifter eller på andra sätt direkt inbjuder till en dialog med mottagarna kan tyda på att policydokumenten fortfarande ses främst som interna arbetsredskap.

Beslutsprocessen

I vissa av dokumenten (4, 8, 11, 19a) framkommer glimtar av hur den beslutsprocess som lett fram till dokumentets författande sett ut, eller i alla fall vilken instans som godkänt och publicerat dokumentet – till exempel en biblioteksnämnd eller ett biblioteksråd. Detta sker främst genom formuleringar som: ”Beslutad 1999-12-01 av biblioteksnämnden, senast reviderad 2011-04-28” (4) eller, som i text 11, genom ett försättsblad som beskriver policyns föredragning för rektor:

Universitetsbiblioteket har arbetat fram förslag på en Policy för medieförsörjning för Linnéuniversitetet. Universitetsbibliotekets styrelse har ställt sig bakom förslaget till rektorsbeslut. Dekanerna har ombetts ge synpunkter på policyn före beslut men avstått eftersom fakultetsnämnderna har representanter i biblioteksstyrelsen, vilka har mandat att i denna fråga företräda respektive nämnd.

Funktionsansvarig för medieförsörjningen på Malmö högskola beskriver ett liknande skeende då hen förklarar beslutsprocessen kring Malmö högskolas medieplan:

Den har alltid tagits upp i det som kallas för BIT-nämnden, nu heter det BIT-rådet, det är väl samma typ av rådgivande organ där det sitter representanter från de olika delarna av högskolan. Så de ska vara representanter för sina enheter och de ska ju fånga upp sånt som är viktigt för dem, då. Så det är väl där som vi fångar upp deras synpunkter och så, våra brukares synpunkter. Där sitter ju också studentrepresentanter.

Som nämnt i föregående avsnitt har emellertid inga egentliga kommentarer utifrån mottagits på Malmö högskolas policy, och min informant menar att det inte heller i beslutsprocessen framkommit några reaktioner på själva innehållet, förutom gällande policyn om kurslitteratur:

Det som alltid väcker diskussion, det tror jag faktiskt är kurslitteraturen för där skulle vi kunna köpa kursböcker, hur många exemplar som helst. Det är alltid för få exemplar. Så det väcker ju alltid samtal om vad som är en rimlig nivå, det skulle jag nog säga. Märkligt nog, man tycker att det är ju kanske inte det allra viktigaste för högskolebibliotek att ha kurslitteratur men det känns som att det fortfarande är en väldigt viktig fråga för många av våra användare.

I exemplet Malmö högskola har alltså de primära användargrupperna – studenter och personal vid högskolan – även möjlighet att vara med och påverka policyns utformning och innehåll, även om de i realiteten kanske inte utnyttjat denna möjlighet till fullo. Att möjligheten ändock finns påvisar att bibliotekets strävan efter användarstyrning i detta fall inte endast rör mediebeståndet, utan biblioteksverksamheten i helhet.

Uppdragsgivare och andra intressenter

Uppdragsgivare är givetvis viktiga intressenter i sammanhanget och de omnämns också explicit i några av dokumenten (1, 16). Precis som omnämnts av bland annat Lugg (2007, ss. 7-11) har användarstyrningen på bibliotek delvis ett ursprung i budgetnedskärningar och det blir således viktigt att i policydokumenten påvisa vilka prioriteringar som görs samt hur resurser och ansvar fördelas. I vissa av texterna (1, 16) görs en åtskillnad mellan uppdragsgivare och bibliotek, vilket inte alltid annars framkommer i policydokumenten. Även om dessa subjektspositioner inte går i polemik med varandra i texterna görs ändå skillnad på dem, vilket kan tyda på en syn på biblioteket som ett redskap för uppdragsgivarna, snarare än en självständig aktör. På samma gång påpekas i dokument 16 vikten av att etablera detta universitetsbibliotek som en aktör på såväl marknaden som på biblioteksområdet.

Samtidigt är det, som jag diskuterat i avsnittet om subjektspositioner ovan, subjektet *biblioteket* som generellt används synonymt med *vi* i texterna. Likaså har jag nämnt att subjektet *biblioteket* ofta strukits i meningar där det fungerar som agent. I kombination med att de flesta av texterna (förutom då 1 och 16) inte explicit nämner sina uppdragsgivare tyder detta på att det främst är bibliotekets ståndpunkter som framkommer i dokumentet, eftersom biblioteket är det förgivettagna. Att *biblioteket* som agent ofta stryks kan emellertid tolkas åt båda hållen. Det är fullt möjligt att se biblioteket som något så självklart att det inte behöver nämnas i klartext, men det kan också vara ett sätt att undvika att ge bibliotek en alltför självständig och självgående roll i texterna.

Givetvis går det inte att bortse från att biblioteket bara är en del av lärosätens större organisation men för att utgå från exemplet Malmö högskola, och den beslutsprocess som deras medieplan gått igenom, är det främst bibliotekspersonalen som påverkat dokumentets utformning och innehåll. Den diskrepans jag beskrivit ovan kan alltså vara ett tecken på interdiskursivitet – en brytpunkt mellan rådande diskurser – där just synen på biblioteket som verktyg eller redskap i uppdragsgivarnas händer sätts mot synen på biblioteket som en självständig aktör i det större akademiska sammanhanget.

Som vi har sett i avsnittet om subjektspositioner är studenter, forskare och lärare de användargrupper som oftast omnämns i dokumenten. Det är emellertid inte alltid dessa grupper framkommer som tydliga intressenter då avvägningar rörande inköp förklaras i dokumenten:

Publikationer inom *uppdragsgivarnas* ämnesprofiler och verksamhetsområden, samt relaterade ämnesområden prioriteras och förvärvas i så stor utsträckning som möjligt inom ramen för tilldelad budget.

1, s. 5. Min kursiv.

Gällande medietyper är det vanligt att policydokumenten uttrycker en önskan om att prioritera ett visst format, men i dessa meningar är det också vanligt att verben sätts i passiv form och att agenten än en gång är frånvarande i satsen:

Inköp av ej inbundna böcker (paperbacks) *föredras* framför dyrare inbundna utgåvor.

1, s. 5. Min kursiv.

När det gäller tidskrifter *föredras* det elektroniska formatet framför det tryckta.

I dessa citat framkommer det alltså inte vem det egentligen är som föredrar formatet i fråga. Utifrån de iakttagelser jag gjort i avsnittet om texternas underförstådda och förgivettagna beståndsdelar är det möjligt att dra slutsatsen att det egentligen är biblioteket som föredrar de omtalade förmäten, eftersom det generellt sett är *biblioteket* som utgör den strukna agenten i texterna.

Konstruktioner av ovan nämnda typ är vanliga i policydokumenten men det finns även texter som förklarar och motiverar valen ytterligare:

I formuläret kan förslagsgivaren även ange om han/hon accepterar att föreslagen titel köps i elektronisk version. Om detta anges undersöker i möjligheten att köpa titel i e-version. Detta är ett uttryck för vår strävan att välja digital utgåva.

13.

I denna text görs det alltså tydligt att det är biblioteket (*vi*) som föredrar digitala utgåvor men att förvärvet av elektroniskt material på inköpsförslag är beroende av förslagsgivarens samtycke.

Utvärdering och revidering

Att se över policydokumenten är givetvis också en viktig del av processen:

Kraven på och behoven av medier, liksom hela mediasituationen, förändras snabbt och policyn måste därför ses som ett levande och föränderligt dokument.

11.

I en stor andel av dokumenten framkommer denna medvetenhet om vikten av att regelbundet uppdatera och utvärdera texterna. Detta sker genom formuleringar av typen "Mediaplanen är föremål för kontinuerlig översyn" (2, 6). Detta tyder på att policydokumenten faktiskt används, vilket Corral (2012, s.3) påpekar inte alltid är fallet. Jag tror emellertid att den syn på styrdokument som dammiga och förlegade som ofta framkommer är något av en självuppfyllande profetia. Om dokumenten uppdateras och utvärderas kontinuerligt är det också möjligt att använda dem i verksamheten (såväl internt som externt, beroende på deras utformning) och det är när de används som behovet av uppföljning och uppdatering uppstår.

I dokumenten är det generellt inte formulerat vem eller vilka som ska stå för utvärderingen och revideringen av dokumenten och inte heller när detta bör ske, eller vad som kan föranleda en uppdatering. Det enda undantaget är text 16 där det anges att "Översyn av mediepolycyn och medieplanen ska ske årligen."

På frågan om hur ofta medieplanen ses över svarar funktionsansvarig för medieförsörjningen på Malmö högskola att de reviderar policyn vid behov och att det främst rör att förtydliga redan existerande punkter, snarare än att lägga till nya:

Jo, så det vi jobbar med är väl att förtydliga hur vi hanterar elektroniska medier, alla de val på vägen mellan förvärv till användare. Val om tillgängliggöranden och expediering och så. Där måste vi definiera... vad är vår ambitionsnivå, helt enkelt, på olika sätt. Så det håller vi på att jobba med nu. Förhoppningsvis blir det klart någon gång till sommaren så att vi kan ta upp det i

det här BIT-rådet till hösten. Så man får ju också jobba med sina policys om det ska vara något med dem. Man får titta på dem och se vad det är vi behöver förtydliga oss kring.

Även i detta fall är det alltså biblioteket som står för utvärderingen och uppdateringen av dokumenten, även om min informant påpekar att det är genom kontakten med användarna som behovet av att förtydliga policyn uppstår.

Den sociala praktiken

I detta avsnitt kopplar jag de iakttagelser jag gjort i de två ovanstående avsnitten (*Texten* samt *Den diskursiva praktiken*) till den tidigare forskningen för att undersöka hur policydokumentens framställningar relaterar till den förändring av bibliotekens uppdrag och verksamhet som påvisats i den tidigare forskningen, så som denna redovisats ovan. Jag vill här också poängtera att forskningen på området inte nödvändigtvis behöver ses som entydig och att det snarare är de generella tendenser som forskningen iakttagit, och som jag har skisserat i ett tidigare avsnitt, som utgör mina referensramar för analysen av den sociala praktiken. Detta avsnitt har delats in i tre delar; *Användarstyrning*, *Medietyper* samt *Från att samla till att tillgängliggöra*, i vilka jag grupperar mina undersökningsresultat för vidare analys utifrån forskningsläget.

Användarstyrning

I policydokumenten framkommer det förvisso för en önskan om fortsatt, och utökat, samarbete med biblioteksanvändarna, så som de preciseras i respektive dokument. Det förekommer policys där användarna inte utgör någon framstående del men dessa är i klar minoritet i mitt undersökningsmaterial. Även om dokumenten uttrycker en önskan om samarbete inbjuder inte alla texter till dialog rörande förvärvet, eftersom en stor andel av policydokumenten saknar kontaktpersoner eller kontaktpuppgifter i nära anslutning till dokumenten. I exemplet Malmö högskola har vi emellertid sett att användarna – eller i alla fall representanter för användargrupperna – deltagit, om än passivt, i beslutsprocessen kring dokumenten. Denna diskrepans kan ses som ett uttryck för interdiskursivitet av samma sort som jag i ett tidigare avsnitt diskuterat i relation till dokumentens tänkta mottagare, där ambitionen om användarstyrning kolliderar med den traditionella synen på bibliotek som något man som användare inte kan påverka.

Det är dock klart att en majoritet av texterna ger uttryck för ambitionen om ett användarstyrt förvärv men precis som i Mårtenssons (2001, s. 31) studie tycks inköpsförslag vara ett av de huvudsakliga tillvägagångssätten för att uppnå detta. Levine-Clark (2011, s. 49) påpekar emellertid att inköp på förslag inte automatiskt gör materialet efterfrågat, utan det kan snarare vara media som förslagslämnaren tycker borde finnas i biblioteket – alltså en användarstyrd akademisk kanon. Detta blir speciellt intressant i relation till de dokument där institutionerna uppmanas – eller förutsätts – att delta i förvärvsarvetet, eftersom det då finns en risk för att lärare och forskare väljer denna typ av akademisk kanon istället för den litteratur de själva efterfrågar. Beståndet blir såklart fortfarande användarstyrt men frågan är om materialet kommer att efterfrågas. Här krävs alltså en medvetenhet, såväl hos biblioteket som hos de användare de bjuder in att delta i förvärvsprocessen, om att

den media som selekteras inte endast kan vara den som ”måste” finnas. Hänsyn måste också tas till vad som faktiskt kommer att användas. Beroende på förslagets innehåll kan alltså denna förvärvsprocess leda antingen till ett användar- och efterfrågestyrt bestånd, eller till ett upprätthållande av den syn på bibliotekets samlingar som kallas ”just-in-case” – med den skillnaden att det då är användaren som tagit initiativet till samlandet och inte bibliotekarien.

Inköpsförslag är också problematiska på det sättet att även om användarna ger sina förslag så är det ändå biblioteket som i förlängningen bestämmer vilka av förslagen som ska godtas (Hodges, Preston & Hamilton 2011a, s.90).

En annan intressant aspekt rörande användarstyrning är att flera av dokumenten (exempelvis 4 och 7) förutsätter samarbete med vissa av användargrupperna – i dessa fall lärare och forskare – men beskriver inte närmare hur denna samverkan fungerar eller hur användarna ges möjlighet till att involvera sig:

Lärare och forskare, speciellt ämnesföreträdare, förutsätts delta aktivt i mediabevakning och urval.

4.

I text 19b omtalas istället ett ”mer eller mindre utbyggt samarbete med institutionerna”, vilket antyder att nivån kan se olika ut på olika institutioner. Det är såklart fullt möjligt att samarbetsformerna finns preciserade i andra texter, eller fungerar utan att dokumenteras i skriftlig form, men jag tycker ändå att det är anmärkningsvärt att samverkansformerna inte preciseras i något av dokumenten när det framställs som en förutsättning.

I många av policydokumenten påpekas att bibliotekets syfte är att tillgodose användarnas behov men inte heller här beskrivs hur man arbetar för att ta reda på vilka dessa behov är. En förklaring till detta skulle kunna vara att ambitionen om ett användarstyrt förvärv anses göra sådana analyser överflödiga. Flera studier (exempelvis Nixon, Freeman och Ward 2011 eller Tyler et al 2011) visar att användarstyrt material har högre cirkulationstal än den media som förvärvats av bibliotekarien. Bland annat Woodward (2009, s. 10) påpekar att det är användarna själva som känner sina behov bäst och ett användarstyrt förvärv och bestånd borde således automatiskt vara anpassat till användarnas behov. Problemet med detta är dock att även om ambitionerna om användarstyrning är högtflygande från bibliotekets håll så är inte nödvändigtvis användarna lika intresserade av att delta i förvärvsprocessen – något som också framkom vid intervjun med funktionsansvarig för medieförsörjningen vid Malmö högskola:

[V]i skulle vilja få mycket fler inköpsförslag, absolut. Men vi får inköpsförslag för en tredjedel av köpen och ungefär en tredjedel är kurslitteratur så är den sista tredjedelen sånt som vi själva väljer ut då. Personalen selekterar och täcker upp för de områden där vi inte får inköpsförslag... ja, i förväg där vi kan ana att det kommer att efterfrågas. Så kan man nog säga att det fördelar sig, ungefär.

Utifrån detta exempel kan vi alltså se det användarstyrda förvärvet inte nödvändigtvis behöver betyda att den traditionella, bibliotekariebaserade, förvärvsprocessen försvinner, utan biblioteket måste fortfarande täcka upp inom de områden där

användarna inte själva har uttryckt några önskemål. Att från bibliotekets håll kartlägga användarnas behov är således fortfarande något som behövs göras. Precis som med samverkansformerna ovan är det fullt möjligt att metoderna för att analysera behoven finns preciserade i andra texter, eller att det finns en icke-nedtecknad praxis, men även här är det intressant att denna del av förvärvsprocessen inte beskrivs tydligare. Såväl Agee (2007, s.1) som Evans (1995, s. 79) påpekar vikten av att undersöka användarnas informationsbehov och Evans menar att denna analys bör ligga till grund för hur mediepolicy utformas. Precis som Luyckx (2005, s. 20) nämner finns det en skillnad mellan att ha användaren i fokus och att faktiskt utgå från denne användares behov och önskemål. För att kunna göra detta måste dessa behov utredas och kartläggas.

I intervjuer ovan framkommer också en önskan om att öka användarnas delaktighet i förvärvsprocessen genom fler inköpsförslag. Vid intervjun påpekade min informant dock att mängden inköp på förslag på Malmö högskolas bibliotek anses vara ganska stor i sammanhanget och det är därför rimligt att anta att graden av användarstyrning inte är lika omfattande på alla bibliotek i min studie, trots att de flesta policydokumenten har höga ambitioner om detta förvärvssätt. Även på Malmö högskola utgör inköpsförslagen endast en tredjedel av det totala (bok)-förvärvet. Frågan uppstår således; vad är det som gör att användarna inte är mer intresserade av att påverka beståndet? Detta är givetvis en fråga som är svår att besvara men utifrån min undersökning menar jag att en anledning kan vara att biblioteken inte är tillräckligt offensiva i sin implementering av det användarstyrda förvärvet. I dokumenten framkommer sällan planer på hur samverkansformerna bör se ut, eller på hur man kan engagera användarna i processen – utöver att det finns möjlighet att lämna inköpsförslag. Som vi har sett ovan är dokumenten också ofta otillgängliga för många användare – både genom ordval och svårighetsgrad, men också genom att dokumenten språkligt tilldelar biblioteket auktoriteten. Dessutom är flera av texterna inte tillgängliga för användarna att ta del av, vilket kan medföra att det inte är tydligt för användarna vilken möjlighet att påverka de faktiskt har. Jag menar att om biblioteken önskar ett användarstyrt förvärv är det också deras uppgift att engagera användarna till att bidra till processen. För att detta ska ske måste biblioteken på ett tydligare sätt visa att man är intresserad av användarna – såväl i styrdokumentet som i den praktiska verksamheten.

Medietyper

Medvetenheten och kunskapen om nya medier och deras förutsättningar är väl utvecklad i policydokumenten och den framkommer inte minst genom att det oftast görs skillnad på vilka resurser som *köps/införskaffas* och vilka som *ges tillgång till*:

Biblioteket ska i stor utsträckning *köpa* elektroniska utgåvor av böcker.

[...]

Biblioteket ska *ge tillgång till* ett stort antal bibliografiska databaser, fulltextdatabaser och faktadatabaser. [...]

4. Min kursiv.

Högskolebiblioteket ska *köpa in* eller *på annat sätt tillgängliggöra* litteratur, oavsett publiceringsform.

15. Min kursiv.

Något som också nämns i flera av dokumenten är förvärvet av paketlösningar – eller *big deals*. Corrall (2012, s. 14) påpekar att en stor fördel med paketlösningarna är att de sparar tid för bibliotekarien som i större omfattning ”slipper” välja media på titelnivå. Agee (2007, s. 45) menar dock att dessa färdiga paket med böcker och/eller tidskrifter kan vara både smidiga och kostsamma, beroende på hur väl deras innehåll motsvarar bibliotekets behov. I flera av policydokumenten framkommer en medvetenhet om denna problematik:

Vid köp av tidskrifter föredras den elektroniska formen. Då merparten av detta material erbjuds som paket måste en helhetsbedömning göras av urvalet.

18.

I relation till paketinköpen påtalas i många texter också vikten av att kunna säkra framtida åtkomst till resurserna, till exempel genom digitala arkiv – något som inte alltid är möjligt, beroende på det avtal som träffats med leverantören. (Se till exempel text 15, 18 och 19b.) Harvell (2012, s. 60) menar att möjligheten att införskaffa arkiv (*back-files*) utgör en av paketlösningarnas stora styrkor, och att det ofta kan vara denna punkt som avgör frågan till deras fördel. I policydokumenten framkommer också att arkivrättigheterna i många fall väger tungt i valet mellan tryckta och elektroniska utgåvor.

Att elektroniska utgåvor prioriteras framför tryckta är något som framkommer i en stor andel av dokumenten. (Se exempelvis dokument 3, 5, 9, 11, 12, 13, 14, 17 och 19a.) Ibland motiveras detta val genom att förvärvet av en elektronisk utgåva möjliggör flera simultana användare samt att den är platsoberoende:

Vår huvudprincip är att välja elektronisk utgåva istället för tryckt när det är möjligt. På så vis möjliggör vi för fler att använda en och samma resurs samtidigt, hemifrån eller på högskolan, när som helst.

17.

Hodges, Preston och Hamilton (2011b, ss. 80-81) menar att denna avvägning till den elektroniska utgåvans fördel har ännu fler anledningar:

Academic research librarians are discussing e-book-preferred policies for several reasons. First is the changing demographic of users, who increasingly expect to interact virtually with information and desire the convenience of remote 24/7 access. Many libraries also are faced with space and storage issues and their related costs. The cost of monographs in science, technology and medicine climbed substantially in the 2000s. Leasing e-book packages or consortial purchasing of e-books helps address these issues.

De påpekar emellertid också att denna prioritering av elektroniskt material är beroende av sättet på vilket mediet (i deras exempel boken) ges ut. Eftersom e-böcker inte alltid ges ut samtidigt som den tryckta versionen måste biblioteken först ta ställning till huruvida de vill börja med att köpa in den tryckta boken eller om de väntar med inköpet tills den elektroniska utgåvan finns tillgänglig. Huruvida denna problematik är något som diskuterats på lärosätena i min undersökning framkommer inte i policydokumenten.

Vikten av snabb tillgång är dock något som läggs stor tyngdpunkt på i policydokumenten, vilket vi har kunnat se ovan. Precis som Hodges, Preston och

Hamilton påpekar i föregående stycke kan detta relateras till användarnas förändrade informationssökningsbeteende och -vanor. Lugg (2011, s. 9) är av samma uppfattning och menar att denna förändring hos användarna kan härledas till deras användande av andra digitala resurser:

[...] the rise of the Web has changed user expectations related to information seeking. In the self-service ethic of the Web, libraries have begun to emphasize getting their resources into *user* workflows – on meeting users where they work – rather than expecting users to come to the library building or website. Users are changing.

Utifrån Luggs perspektiv är alltså användarnas förväntningar och behov en viktig anledning till bibliotekens förändrade förvärvsprocesser och prioriteringar av medietyper. I vissa av policydokumenten (till exempel text 17, som citerats på föregående sida) förklaras denna avvägning genom påpekandet av fördelarna med platsoberoende media och möjligheten till samtidig användning, men som vi har sett i det tidigare avsnittet *Uppdragsgivare och andra intressenter* utgår de flesta dokumenten från vad som ligger i bibliotekets intresse. Bibliotekets intresse behöver givetvis inte gå i polemik med användarnas intresse utan det är tydligt att prioriteringen av elektroniska utgåvor kan gynna båda parter, men det är intressant att beakta att avvägningen ofta görs utifrån bibliotekets perspektiv och inte från användarnas.

En problematik som uppstår i relation till paketinköpen är att denna inköpsform påverkar möjligheterna till användarstyrning. Oftast har varken användarna eller biblioteket möjlighet att påverka paketens innehåll i någon större grad, vilket gör det svårt att tala om användarstyrning i sammanhanget – speciellt när det är rimligt att anta att dessa resurser står för en relativt stor del av budgeten. Hur biblioteken i min studie har resonerat i denna fråga är till stor del oklart.

PDA är ett möjligt sätt att göra förvärvet mer användarstyrt utan att frångå många av de fördelar som dessa *big deals* faktiskt har. Utifrån den studie som Bucknell (2012, ss. 71-82) genomfört menar han dock att PDA ofta blir ett dyrare alternativ. Paketlösningarna har å andra sidan nackdelen att varken användare eller personal har möjlighet att påverka innehållet, som jag påpekat ovan. Bucknell (2012, s. 80) nämner istället *evidence-based selection* som ett alternativ till både paket och PDA:

Evidence-based selection promises to remove the uncertainty inherent in other models. The library pays a modest upfront fee for access to all titles on a platform. At the end of the year the library can choose which titles to keep, up to the amount that it has already paid, or it can choose to retain access to a greater number of titles if it pays the difference.

Med denna typ av modell uppstår dock samma svårighet som vi tidigare sett i relation till inköpsförslag, nämligen att det i förlängningen blir biblioteket som tar de yttersta besluten.

En liknande problematik som för paketlösningarna gäller inköp av tidskrifter och databaser, vilka också är tunga ekonomiska poster för biblioteken. Som jag har påtalat i avsnittet *Utestängningsprocedurer* är det främst lärare och forskare som, utöver bibliotekspersonalen, har möjlighet att påverka dessa resurskrävande inköp. I

exempelvis dokument 13 härleds denna försiktighet till att dessa köp både är ekonomiskt och tidsmässigt omfattande. Min informant förtydligar detta resonemang:

Men vad gäller databaser och så, då tar vi också till... ja, då får vi kanske förslag från personal och forskare på vad de skulle vilja ha. Men där är det ett annat mottagande då det kostar år för år, och det kan kosta väldigt mycket pengar. Där måste vi väga... alltså, man binder upp sig på ett helt annat sätt. På en prenumeration på en databas, där måste vi väga in behovet, hur det ser ut generellt. Där kan man inte se till en forskare, utan man får se till helheten på ett helt annat sätt. Men det är ju klart, det styr ju. Har vi fått förslag är det klart att vi måste titta på det, så får vi se om vi har pengar till det. Men då är det ju det här med att man kanske får säga upp något annat, eller omprioritera pengar, för behovet kan ju förändras också. Vad som var jätteaktuellt för sex år sedan är kanske inte det längre.

I detta exempel är det alltså inte nödvändigtvis explicita förslag som påverkar valet av databaser, utan det är det generella behovet som utgör grunden för ett beslut. Det rör sig således fortfarande om användarstyrning men på en implicit nivå. Samtidigt är det snarare användarna som grupp än användarna som individer som styr inköpen av dessa resurser, vilket inte heller är oproblemiskt. Exempelvis Woodward påpekar vikten av att se användarna på individnivå eftersom alla användare har sina egna behov och förutsättningar: ”As long as we imagine that one size fits all, that our services need not be customized to meet individual needs, we will never succeed in effectively serving our customers.” (Woodward 2009, s. 67)

Som vi har sett i tidigare avsnitt inbjuds inte heller alla användargrupper att delta i urvalet i lika stor omfattning, utan det är främst lärare och forskare vars åsikter efterfrågas gällande selektionen av tidskrifter och databaser. Detta kan mycket väl bero på praktiska anledningar – till exempel att det främst är lärare och forskare som kommer med förslag och synpunkter på dessa resurser – men genom att språkligt utestänga andra användargrupper, exempelvis studenter, från denna urvalsprocess ger policydokumenten uttryck för en prioritering av vissa målgrupper. När det dessutom är möjligt att dessa resurser hör till bibliotekens större utgifter får det således till följd att det användarstyrda förvärvet främst utgår från lärare och forskare, eftersom det är de som är med och styr de ekonomiskt stora besluten.

Från att samla till att tillgängliggöra

Som vi har sett i föregående avsnitt påvisar policydokumenten en stark medvetenhet gällande de val som rör mediernas tillgänglighet. I detta avsnitt utvecklar jag detta resonemang genom att diskutera och reflektera kring hur konceptet beståndsuppbyggnad skildras i policydokumenten och huruvida denna syn på bibliotekets uppdrag kompletteras eller ersätts av det fokus på tillgängliggörande som forskningen beskriver.

Som redovisat i kapitlet om tidigare forskning går bibliotek till stor del från att förvärva material ”just-in-case” till att istället köpa ”just-in-time”, vilket får till följd att samlingsuppbyggandets praktik förändras och ibland också upphör. I många policydokument är det emellertid den traditionella, samlande aspekten av biblioteksverksamheten som betonas:

Biblioteket bygger upp samlingar av både tryckta och elektroniska publikationer.

6.

UB:s samlingar ska därför byggas i samverkan med forskare och studenter och så långt möjligt vara användar- och efterfrågestyrda med målsättningen att i största möjliga utsträckning uppfylla forskares och studenters skilda behov av media.

11.

Biblioteket ska tillfredsställa våra kunders behov av information genom att bygga upp och tillgängliggöra våra resurser.

12.

Kvalitet, konsekvens och bredd i samlingarna skall garanteras, och ett långsiktigt perspektiv bör upprätthållas för att tillgodose framtida forskningsområden och utbildning.

18.

Exemplen ovan utgör endast en bråkdel av de passager i policydokumenten där uppbyggnaden av samlingar betonas. Intressant i sammanhanget är att dessa formuleringar inte enbart återfinns i policydokumenten för de bibliotek som erhåller pliktleveranser, utan de förekommer i lika stor omfattning i de övriga bibliotekens texter.

Att texternas benägenhet att tala om samlingsuppbyggnad skiljer sig så pass mycket från det händelseförlopp som forskningen tecknar är förvisso anmärkningsvärt. Utifrån det diskursanalytiska perspektiv jag tillämpar i min uppsats kan denna diskrepans ses som ett tecken på interdiskursivitet. Här möter alltså progressiva visioner om användarstyrning och tillgänglighet den traditionella synen på bibliotek som samlande och bevarande.

En annan viktig aspekt att ta i beaktande är att samlandet som verksamhet inte nödvändigtvis måste upphöra när fokus skiftas från bevarande till tillgängliggörande. Bara för att ett bibliotek har ambitionen att bedriva ett användarstyrt förvärv betyder det således inte att den samlingsuppbyggande verksamheten försvinner, utan det är fullt möjligt istället låta användarna bestämma vad som ska samlas och bevaras. Att samtidigt bibehålla tanken om ”just-in-time”-förvärv blir dock problematiskt, men inte nödvändigtvis till den grad att det inte längre är genomförbart. Att slippa välja en enskild approach kan förvisso framstå som en bra lösning, eftersom det då alltid finns en väl fungerande samling att stödja sig mot – men det kan lika gärna resultera i att båda metoderna utförs halvhjärtat, eftersom ingen av dem får tillräckligt ekonomiskt utrymme att fungera till sin fulla potential.

Hodges, Preston och Hamilton (2011a, ss. 101-102) påpekar att man inte bara kan köpa just-in-time:

There is a realistic concern that patrons, in buying for immediate need, will change the nature of academic collections over time, generating excessive amounts of purchases in one area to the detriment of building a balanced collection. Patron-initiated collection development might also polarize collection levels between introductory works and narrowly focused research materials with less variation in between. How many of these concerns are real can only be determined through further study.

De farhågor som citatet ovan ger uttryck för är såklart befogade men artikelförfattarna gör samtidigt antagandet att en välbalanserad samling är det som ytterst spelar roll –

ett synsätt som också Agee (2007, s. 47) ger uttryck för. Denna värdering präglar också policydokumenten:

Bibliotek och IT bedriver därför, i samråd med forskare, ett kontinuerligt selektionsarbete för att undvika eventuella snedfördelningar i beståndet som kan uppstå genom det användarstyrda förvärvet.

13.

Vikten av att ha en balans i samlingarna kan tyckas naturlig men jag menar att denna åsikt bör ställas i relation till frågan som Dillon (2011, s. 193) väcker:

Demand-driven acquisition occasionally revives old questions about who the library collection is for. Is it for users or for librarians? Is it for current users, or is it a record of civilization for the next generation?

Om svaret på denna fråga är användarna, måste biblioteken reflektera kring huruvida balans i samlingarna egentligen gynnar användarna – vilket i sin tur leder till en vidare analys om användarnas informationssökningsbeteenden. För den användare som vet vad den letar efter är inte snedfördelning nödvändigtvis ett problem, eftersom hen i så fall skulle kunna lämna ett inköpsförslag eller på annat sätt påvisa sitt önskemål för biblioteket. Det blir emellertid svårare för den användare som inte vet vad den letar efter – likaså skulle möjligheterna till oväntade fynd bli allt mer begränsade. Med ovanstående resonemang syftar jag på intet sätt till att ifrågasätta idén om balans i samlingarna men jag vill lyfta fram detta synsätt inte är helt oproblematiskt i relation till användarstyrning och ”just-in-time”-förvärv, eftersom det är fullt möjligt att användarna faktiskt inte har något behov av denna balans.

Sammanfattande diskussion

I denna diskussion återgår jag till mina frågeställningar och presenterar sammanfattande hur varje fråga har besvarats i uppsatsen. Därefter samlar jag mina reflektioner till en övergripande slutsats och avslutningsvis resonerar jag kring det behov av vidare forskning som jag iakttagit under arbetets gång.

Min första frågeställning rör hur användarna och bibliotekarierna beskrivs i policydokumenten samt hur förhållandet mellan dem skildras. Över lag beskrivs användarna som en viktig del av medieprocessen men det är fortfarande biblioteket och bibliotekarierna som är den absoluta auktoriteten när det gäller inköp. Detta påvisas i dokumenten genom att subjektet *biblioteket* ofta stryks i de satser då det fungerar som agent. Gällande urvalsprocessen är det dock ovanligt att på detta sätt utelämna *biblioteket*, utan det klargörs oftast vem som ansvarar för selektionsprocessen. Även om biblioteket har det yttersta ansvaret även för denna punkt tyder det explicita omnämmandet av biblioteket som agent på att det inte längre finns någon norm som är underförstådd till den grad att den kan strykas från satsen.

Även om auktoritetsrollerna är tydligt fördelade i policydokumenten ger många av texterna samtidigt uttryck för önskemål om ytterligare samverkan med användarna – något som även framkom i intervjun med funktionsansvarig för medieförsörjningen på Malmö högskolas bibliotek. I dokumenten förmedlas emellertid inte hur det efterfrågade samarbetet kan, eller bör, se ut. Det framkommer inte heller hur biblioteken arbetar för att undersöka sina användares behov.

Min andra frågeställning behandlar vilka intressen som speglas i dokumenten. Precis som i ovanstående frågeställning besvarar jag denna fråga delvis genom att se till det förgivettagna i texterna. Här menar jag att de satser där *biblioteket* strukits som agent kan tolkas på två sätt; en tolkningsmöjlighet är snarlik den vi sett i relation till den första frågeställningen; att biblioteket utgör en så stark norm att det inte behöver omnämnas. Det är även möjligt att utelämnandet av *biblioteket* är ett sätt för uppdragsgivare att undvika att ge biblioteket allt för mycket självständighet. Uppdragsgivare som subjekt framkommer dock bara i ett fåtal dokument.

Att policydokumenten till stor del speglar bibliotekens intressen visas också genom att det ofta är biblioteken som föredrar vissa format eller medietyper, snarare än användarna – även om det finns vissa undantag. Gällande urval av vissa medietyper, så som tidskrifter och databaser, framkommer det i många dokument en benägenhet att främst förlita sig på lärares och forskares åsikter och önskemål. Även om denna avvägning kan ha praktiska orsaker, så som att det främst är just lärare och forskare som uttrycker sina behov i relation till dessa resurser, får det till följd att andra användargrupper, så som studenter, inte har samma möjlighet att påverka de

ekonomiskt omfattande val som görs. Frågan uppstår således om det går att tala om ett användarstyrt förvärv när inte alla användare inbjuds att delta på samma villkor.

Min tredje och sista frågeställning rör den syn på biblioteket och biblioteksverksamhet som framkommer i policydokumenten samt hur denna syn relaterar till den tidigare forskningen.

Forskningens beskrivning av användarstyrt förvärv som en allt mer naturlig del av forskningsbibliotekens medieprocess framkommer tydligt i min undersökning av policydokumenten. Likt tidigare studier av användarstyrt förvärv i en svensk kontext är det främst inköpsförslag som används som verktyg för att samla upp användarnas önskemål, men i många dokument framkommer det att andra metoder också används, även om dessa samarbetsformer inte preciseras närmare.

Den förvärvsprocess som de flesta dokument skildrar utgår från antagandet att vad en användare önskat också kommer att efterfrågas av fler, precis som flera studier har visat. Jag menar emellertid att det finns något problematiskt i att homogenisera användargrupperna på detta sätt eftersom det inte ser till varje användares enskilda behov. Å andra sidan är det kanske inte heller tidsmässigt och ekonomiskt möjligt att anpassa biblioteksverksamheten till varje enskild användare i en alltför stor omfattning, utan det kan mycket väl vara nödvändigt att se till de övergripande behov och önskemål som särskilda användargrupper har. Det är emellertid anmärkningsvärt att policydokumenten inte tar hänsyn till biblioteksanvändarna som individer i större utsträckning, vilket forskningen starkt uppmuntrar till. Här finns det ett behov av vidare forskning gällande hur användarstyrning på gruppnivå, respektive individnivå tillgodoser användarnas behov.

Den övergång från att förvärva material just-in-case till just-in-time som skildras i forskningen går inte att skönja i lika stor omfattning som användarstyrningen i dokumenten. En stor del av policydokumenten betonar fortfarande vikten av väl uppbyggda och balanserade samlingar. I min analys ifrågasätter jag balansens roll i det användarstyrda förvärvet eftersom det inte nödvändigtvis är användarna som gynnas av ett balanserat bestånd.

Sammanfattningsvis har jag i min undersökning och analys iakttagit en diskrepans mellan texternas tänkta användningsområde och hur de är utformade. Det är endast enstaka policydokument som uttrycker tydliga syften och definierar textens mottagare. Många av policydokumenten finns tillgängliga offentligt, på bibliotekens webbplatser, vilket tyder på att det finns en önskan om transparens hos biblioteken. Användarna inbjuds således till att ta del av styrdokumentet men det är emellertid endast i ett fåtal av dokumenten som det är tydligt vem eller vilka man bör kontakta med eventuella frågor och synpunkter. Likaså är många av texterna förklarande till sin natur; det är inte ovanligt att biblioteksspecifika fackord förklaras eller helt och hållet undviks, vilket återigen tyder på att det finns en önskan om att dokumenten ska användas utåt, gentemot biblioteksanvändarna. Samtidigt är texterna ofta byråkratiskt formulerade med långa meningar och långa ord, vilket gör dem långt ifrån lättillgängliga. Flera dokument förutsätter också insikt i såväl det enskilda biblioteket och lärosätets verksamhet som i forskningen gällande förvärv. Denna otydlighet

gällande texternas användare och användningsområden kan få till följd att texterna blir svår använda för både biblioteken och deras användare.

Jag menar att detta inkonsekventa förhållningssätt tyder på en interdiskursivitet, där bibliotekets önskan att inbjuda till dialog rörande principer och tillvägagångssätt kontrasterar mot den traditionella synen på biblioteket som något som användare inte kan påverka. Denna interdiskursivitet framkommer också genom att många av dokumenten både ger uttryck för önskemål om användarstyrning och ambitioner om väluppbyggda samlingar. Även om dessa två målsättningar inte nödvändigtvis måste ses som motsättningar är fenomenet intressant eftersom det är både traditionellt och framåtsträvande på samma gång.

Något som emellertid är tydligt i de flesta texterna är att användarstyrning är något odelat positivt. Detta finner jag problematiskt. Här avser jag inte att ifrågasätta användarnas roll i urvalsprocessen men jag menar att antagandet fortfarande måste beläggas och problematiseras eftersom det annars riskerar att bli lika förgivettaget i policydokumenten som bibliotekets auktoritet är idag. Närvaron av dessa underförstådda resonemang i texterna gör att de blir allt mer svårtydda för läsare som inte deltar i samma diskurs, och att ta användarnas roll i förvärvsprocessen för givet skulle paradoxalt nog kunna leda till att de användare som läser policydokumenten inte förstår vilken funktion de har i dem. I en framtida biblioteksverksamhet där användarna i allt större utsträckning sköter sig själva blir det också viktigare för biblioteket att utforma sina policys och andra dokument så tydligt som möjligt, för att användarna ska kunna ta del av dem på egen hand. I relation till den språknära teoribildning som min uppsats utgår ifrån blir detta än viktigare, eftersom språket fungerar som en konstituerande kraft och är således avgörande för hur vi uppfattar världen.

Att vidare studera hur avvägningar och prioriteringar legitimeras skulle utgöra en intressant fortsättning på min studie. Det vore även intressant att undersöka användarens och bibliotekets, eller bibliotekariens roll i andra styrdokument, för att se om formuleringarna påverkas av textens organisatoriska nivå. Det finns också ett behov av att granska styrdokument på olika nivåer kontinuerligt för att bättre kunna iakttä förändringar i diskurser och studera vad som föranleder en sådan utveckling.

Litteraturförteckning

Källor

1. Anna Lindhbiblioteket (2013). *Förvärvs- & gallringsriktlinjer*.
<http://www.annalindhbiblioteket.se/Global/Dokument%20ALB/forvarvsriktlinjer05.pdf> [2013-04-15]
2. Chalmers bibliotek (2012). *Mediaplan*. Opublicerad.
3. Högskolebiblioteket i Borås (2010). *Policy för informationsförsörjning*.
http://www3.hb.se/wps/wcm/connect/?MOD=PDMProxy&TYPE=personalization&ID=NONE&KEY=NONE&LIBRARY=%2FcontentRoot%2Ficm%3Alibraries%5B7%5D%2FBLR%2FDokument%2Fom+BLR&DOC_NAME=%2FcontentRoot%2Ficm%3Alibraries%5B7%5D%2FBLR%2FDokument%2Fom+BLR%2FPolicy_for_informationsforsorjning.pdf&VERSION_NAME=NONE&VERSION_DATE=NONE&IGNORE_CACHE=false [2013-04-15]
4. Högskolebiblioteket i Gävle (2011). *Medieförsörjningspolicy för högskolebiblioteket i Gävle*.
<http://www.hig.se/download/18.41a3bcf7134e4b6d94b80001426/1326893315070/Medief%C3%B6rs%C3%B6rjningspolicy+f%C3%B6rh%C3%B6gskolebiblioteket+i+G%C3%A4vle+%28revid.+2011%29.pdf> [2013-04-15]
5. Högskolebiblioteket i Halmstad (2010). *Övergripande förvärvspolitik för högskolebiblioteket i Halmstad*.
<http://www.hh.se/bibliotek/ombiblioteket/malpolicydokument/forvarvspolitik.9454.html> [2013-04-15]
6. Högskolebiblioteket i Jönköping (2013). *Mediaplan för högskolebiblioteket i Jönköping*. Opublicerad.
7. Högskolebiblioteket vid Högskolan väst (2011). *Riktlinjer för inköp av media för högskolebiblioteket, Högskolan väst*.
<http://www.bibliotek.hv.se/Media/Get/200/Riktlinjer%20f%C3%B6r%20medieink%C3%B6p> [2013-04-15]
8. Biblioteket vid Johannelunds teologiska högskola (2003). *PM för biblioteket vid Johannelunds teologiska högskola*. Opublicerad.
9. Karlstads universitetsbibliotek (2009). *Policy för informationsförsörjning och fjärrlån*. Opublicerad.

10. Linköpings universitetsbibliotek (2013). *Avdelningen för mediaförsörjning*.
<http://www.bibl.liu.se/om-biblioteket/mediaforsorjning?l=sv> [2013-04-11]
 11. Linnéuniversitetets bibliotek (2011). *Policy för medieförsörjning*.
http://lnu.se/polopoly_fs/1.73401!Policy-for-medieforsorjning.pdf [2013-04-15]
 12. Luleå universitetsbibliotek (2008). *Förvärvspolicy*. Opublicerad.
 13. Malmö högskolas bibliotek (2012). *Policy för medieförsörjning vid Malmö högskolas bibliotek*.
http://www.mah.se/upload/BIT/Organisation/Medieforsorjning_POLICY_feb-12.pdf [2013-04-15]
 14. Mittuniversitetets bibliotek (2012). *Förvärvspolicy för monografier, rapportserier och tidskrifter vid Mittuniversitetets bibliotek*.
<http://www.bib.miun.se/ombiblioteket/verksamhet/forvarv> [2013-04-15]
 15. Högskolebiblioteket vid Mälardalens högskola (2013). *Riktlinjer för medieanskaffning vid högskolebiblioteket*.
http://www.mdh.se/polopoly_fs/1.4064!/Menu/general/column-content/attachment/Riktlinjer.pdf [2013-04-15]
 16. Stockholms universitetsbibliotek (2013). *Mediepolicy*.
http://www.sub.su.se/media/714043/mediepolicy_stockholms_universitetsbibliotek.pdf [2013-04-15]
 17. Södertörns högskolebibliotek (2013). *Riktlinjer för inköp*.
http://webappo.web.sh.se/p3/ext/content.nsf/aget?openagent&key=inkospolicy_1322486462708 [2013-04-15]
 18. Uppsala universitetsbibliotek (odaterad). *Förvärvspolicy vid Uppsala universitetsbibliotek*. <http://www.ub.uu.se/sv/Om-biblioteket/Forvarvspolicy/> [2013-04-15]
 - 19a. Örebro universitetsbibliotek (2012). *Förvärvspolicy*.
<http://www.oru.se/PageFiles/2279/F%C3%B6rv%C3%A4rvspolicy%20reviderad%202012-06-13.pdf> [2013-04-15]
 - 19b. Örebro universitetsbibliotek (2013). *Övergripande förvärvspolicy för Örebro universitetsbibliotek*. Opublicerad.
- Intervju med funktionsansvarig för medieförsörjningen på Malmö högskola (2013).
Inspelning av intervjun samt transkription av dito finns i författarens ägo.

Sekundärlitteratur

- Agee, Jim (2007). *Acquisitions go global: an introduction to library collection management in the 21st century*. Oxford: Chandos Publ.
- Alvesson, Mats & Sköldböck, Kaj (2008). *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. 2., [uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Anderson, Kristine J., Freeman, Robert S., Hèrubel, Jean-Pierre V. M., Mykytiuk, Lawrence J., Nixon, Judith M. & Ward, Suzanne M. (2011). Liberal arts books on demand: a decade of patron-driven collection development, part 1. I Nixon, Judith M., Freeman, Robert S. & Ward, Suzanne M. (red.) *Patron-driven acquisitions: current successes and future directions*. London: Routledge, ss. 7-23
- Bergström, Göran & Boréus, Kristina (2012). Diskursanalys. I Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.) *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 3., [utök.] uppl. Lund: Studentlitteratur, ss. 353-415
- Bodi, Sonia & Maier-O'Shea, Katie (2005). The Library of Babel: Making Sense of Collection Management in a Postmodern World. *The Journal of Academic Librarianship*, vol. 31:2, ss. 143-150
- Boréus, Kristina (2011). Diskursanalys. I Ahrne, Göran, Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber, ss. 150-164
- Bucknell, Terry (2012). Electronic books in academic libraries: a case study in Liverpool, UK. I Fieldhouse, Maggie & Marshall, Audrey (red.) *Collection development in the digital age*. London: Facet, ss. 71-82
- Byström, Karin, Johansson, Tobias, Perols, Karin & Tengstam, Ola (2012). *Patron-driven acquisition (PDA) som förvärvsmetod på universitets- och högskolebibliotek*. Tillgänglig: <http://www.kb.se/dokument/Bibliotek/projekt/Slutrapporter%202012/PDA-Rapport%20121220.pdf> [2013-04-16]
- Börjesson, Mats (2003). *Diskurser och konstruktioner: en sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur
- Carnaby, Penny (2012). The delete generation: how citizen-created content is transforming libraries. I McKnight, Sue (red.) *Envisioning future academic library services: initiatives, ideas and challenges*. London: Facet
- Corrall, Sheila (2012). The concept and practice of collection development. I Fieldhouse, Maggie & Marshall, Audrey (red.) *Collection development in the digital age*. London: Facet, ss. 3-25

- Cotta-Schönberg, Michael (2012). Forskningsbibliotekernes strategiske situation 2012. I Høyrup, Helene, Nielsen, Hans Jørn & Hjørland, Birger (red.) *Viden i spil: forskningsbibliotekers funktioner i forandring*. Frederiksberg: Samfundslitteratur, ss. 21-44
- Dijk, Teun A. van (2001). Multidisciplinary CDA: a plea for diversity. I Meyer, Michael & Wodak, Ruth (red.) *Methods of critical discourse analysis*. London: SAGE, ss. 95-120
- Dillon, Dennis (2011). PDA and libraries today and tomorrow. I Swords, David A. (red.) *Patron-driven acquisitions: history and best practices*. München: De Gruyter Saur, ss. 191-195
- Ernby, Birgitta (2008). Policy. *Norstedts etymologiska ordbok: [20.000 uppslagsord]*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag
- Evans, G. Edward (1995). *Developing library and information center collections*. 3 uppl. Englewood: Libraries Unlimited
- Fairclough, Norman (2003). *Analysing discourse: textual analysis for social research*. New York: Routledge
- Fieldhouse, Maggie (2012). The processes of collection management. I Fieldhouse, Maggie & Marshall, Audrey (red.) *Collection development in the digital age*. London: Facet, ss. 27-43
- Harvell, Jane (2012). Supporting online collections: the role of online journals in a university collection. I Fieldhouse, Maggie & Marshall, Audrey (red.) *Collection development in the digital age*. London: Facet, ss. 59-70
- Hellspång, Lennart & Ledin, Per (1997). *Vägar genom texten: handbok i brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur
- Hibner, Holly & Kelly, Mary (2010). *Making a collection count: a holistic approach to library collection management*. Oxford: Chandos Publishing
- Hodges, Dracine, Preston, Cyndi & Hamilton, Marsha J. (2011a). Patron-initiated collection development: progress of a paradigm shift. I Nixon, Judith M., Freeman, Robert S. & Ward, Suzanne M. (red.) *Patron-driven acquisitions: current successes and future directions*. London: Routledge, ss. 90-103
- Hodges, Dracine, Preston, Cyndi & Hamilton, Marsha J. (2011b). Resolving the challenge of e-books. I Nixon, Judith M., Freeman, Robert S. & Ward, Suzanne M. (red.) *Patron-driven acquisitions: current successes and future directions*. London: Routledge, ss. 78-82
- Holden, Jesse (2010). *Acquisitions in the new information universe: core competencies and ethical practices*. London: Facet Publishing

- Holmberg, Kim (2009). *Bibliotek 2.0: deltagarkultur i förändring*. Lund: BTJ förlag
- Levine-Clark, Michael (2011). Building a demand-driven collection: The university of Denver experience. I Swords, David A. (red.) *Patron-driven acquisitions: history and best practices*. München: De Gruyter Saur, ss. 45-60
- Lugg, Rick (2011). Collecting for the moment: patron-driven acquisitions as a disruptive technology. I Swords, David A. (red.) *Patron-driven acquisitions: history and best practices*. München: De Gruyter Saur, ss. 7-22
- Luyckx, Johan (2005). Samlande vs. tillgängliggörande: en jämförelse mellan två förvärvsmodeller på akademiska bibliotek. *BIVILs skriftserie*, 2005:15. Lund: Biblioteks- och informationsvetenskap, Lunds universitet
- Meyer, Michael (2001). Between theory, method and politics: positioning the approaches to CDA. I Meyer, Michael & Wodak, Ruth (red.) *Methods of critical discourse analysis*. London: SAGE, ss. 14-31
- Mårtensson, Nina (2001). Användarstyrt förvärv vid tre högskolebibliotek. *BIVILs skriftserie*, 2001:15. Lund: Biblioteks- och informationsvetenskap, Lunds universitet
- Nixon, Judith M., Freeman, Robert S. & Ward, Suzanne M. (2011) An introduction and literature review. I Nixon, Judith M., Freeman, Robert S. & Ward, Suzanne M. (red.) *Patron-driven acquisitions: current successes and future directions*. London: Routledge, ss. 1-6
- Polanka, Sue & Delquié, Emilie (2011). Patron-driven business models: history, today's landscape, and opportunities. I Swords, David A. (red.) *Patron-driven acquisitions: history and best practices*. München: De Gruyter Saur, ss. 119-135
- Shaw, Wendy (2012). Collection development policies for the digital age. I Fieldhouse, Maggie & Marshall, Audrey (red.) *Collection development in the digital age*. London: Facet, ss. 165-180
- Tenngart, Paul (2008). *Litteraturteori*. 1. uppl. Malmö: Gleerup
- Tredinnick, Luke (2012). Det analoga bibliotek i den digitala världen: biblioteksprofessionen i förändring. I Høystrup, Helene, Nielsen, Hans Jørn & Hjørland, Birger (red.) *Viden i spil: forskningsbibliotekens funktioner i förändring*. Frederiksberg: Samfundslitteratur, ss. 45-66
- Tyler, David C., Xu, Yang, Melvin, Joyce C., Epp, Marylou & Krepps, Anita M. (2011). Just how right are the customers? An analysis of the relative performance of patron-initiated interlibrary loan monograph purchases. I Nixon, Judith M., Freeman, Robert S. & Ward, Suzanne M. (red.) *Patron-driven acquisitions: current successes and future directions*. London: Routledge, ss. 44-61

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur

Woodward, Jeannette A. (2009). *Creating the customer-driven academic library*. Chicago: American Library Association

Bilagor

Intervjuguide

Bakgrund

- Hur kommer det sig att ni har en nedtecknad policy?
- Vem tog beslutet om nedtecknandet respektive innehållet?
- Vem eller vilka var med och författade dokumentet?
- Hur har andra delar av högskolan påverkat policyns innehåll och utformning? Har andra personer eller grupper, verksamma vid högskolan, varit med i beslutsprocessen?
- Har användarna varit delaktiga i utformningen av dokumentet och dess innehåll, till exempel genom enkäter eller brukargrupper?
- Har inspiration hämtats från andra policys eller liknande styrdokument?

Nuläget

- Känns policyn fortfarande relevant?
- Vad ändrades vid den senaste revideringen?
- Hur använder ni policyn praktiskt?
- Ser ni policyn främst som ett internt eller externt dokument?
- Har ni fått några reaktioner på policyn utifrån?
- Hur stor andel av ert förvärv är användarstyrt?
- Enligt din bedömning, hur delaktiga är användarna i medieförsörjningen?

Framtiden

- Hur ofta ser ni över dokumentet?
- Har ni några revideringar ni vill göra i dagsläget?